

Преглед на активите на пенсионните фондове в България

Методология
2016 г.

Съдържание

1.	Въведение.....	3
1.1.	Предистория.....	3
1.2.	Преглед.....	4
1.3.	Ключови инструменти	6
1.4.	Дефиниции	6
1.5.	Основни допускания и параметри	7
1.5.1.	Референтна дата	7
1.5.2.	Приложима рамка	7
1.5.3.	Ниво на същественост	7
1.5.4.	Формиране на извадка и критерии за избор	8
1.5.5.	Последващи събития	11
2.	Корпоративно управление, процеси и рамка за вътрешен контрол, счетоводна политика	11
2.1	Система за корпоративно управление	11
2.2	Процеси и рамка за вътрешен контрол.....	12
2.3	Счетоводна политика.....	12
2.4	Процедури на независимите външни проверяващи	12
3.	Надеждност, качество, достатъчност и уместност на данните.....	15
4.	Преглед на активите на пенсионните фондове	16
4.1	Избор на активи от баланса, които да бъдат обект на прегледа	16
4.2	Процедури, които трябва да бъдат изпълнени	17
4.2.1.	Финансови инструменти.....	17
4.2.2	Банкови депозити и парични еквиваленти.....	24
4.2.3	Инвестиционни имоти	24
4.2.4	Други активи.....	25
5.	Преглед на инвестициите в свързани лица	26
6.	Преглед на рисковете на пенсионните фондове	29
6.1	Оценка на риска в съответствие с разпоредбите на приложимата нормативна уредба.....	29
6.2	Рискове, необхванати или не напълно обхванати от нормативната уредба	31
7.	Гарантиране на качеството и проследяване на напредъка	37
8.	Поверителност.....	Error! Bookmark not defined.
9.	Приложение	40
9.1	Образци	40
9.2	Извадки от МСФО 13.....	40

1. Въведение

1.1. Предистория

На 26 февруари 2016 г. Европейската комисия (ЕК) публикува своя Доклад за България за 2016 г. Докладът оценява напредъка при изпълнението на специфичните за България препоръки, одобрени от Съвета на 14 юли 2015 г.¹ Анализът на ЕК дава основания да се заключи, че в България са налице прекомерни макроикономически дисбаланси. Част от специфична препоръка (СП) 2 изисква извършването на преглед на портфейлите в сектора на пенсионните фондове.

С оглед гарантиране на ефективното функциониране на финансовата система и необходимостта от осигуряване на по-голяма прозрачност на сделките на местния финансов пазар, и в съответствие с Националната програма за реформи – актуализация за 2015 година за постигане на целите на Стратегия Европа 2020, приета с Решение на Министерски съвет № 298 от май 2015 г., и на основание на § 10 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (ЗВПКИИП), Комисията за финансов надзор (КФН) организира преглед на активите на пенсионните фондове с участието на независими външни лица и институции (“независими външни проверяващи” / НВП) с висока професионална репутация.

За осъществяване на проекта е създаден Управляващ комитет в съответствие с Националната програма за реформи – актуализация за 2015 година за постигане на целите на Стратегия Европа 2020. Прегледът ще се извършва под надзора на Управляващ комитет (УК), включващ представители на КФН (член на УК), Министерство на финансите (наблюдател), Българска народна банка (наблюдател), Европейската комисия (наблюдател) и Европейския орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (ЕОЗППО, член на УК) . КФН е избрала консултант, наричан оттук нататък за краткост Ръководител на проекта (РП), който ще осигури хармонизирано прилагане на методологията за преглед от страна на НВП, извършващи прегледите, както и еднакво третиране на участващите пенсионни фондове от съответните НВП.

Основните цели на прегледа на активите на пенсионните фондове са:

1. проверка дали са налични активите на пенсионните фондове, съхранявани от банките-попечители;
2. извършване на оценка на активите в портфейлите на пенсионните фондове в съответствие с разпоредбите на Наредба № 9 на КФН от 19.11.2003 г. за начина и реда за оценка на активите и пасивите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване и на пенсионноосигурителното дружество, на стойността на нетните активи на фонда, за изчисляване и обявяване на стойността на един дял и за изискванията към воденето на индивидуалните партиди (Обн., ДВ, бр. 109 от 16 декември 2003 г., в сила от 1 юли 2004 г., посл. изм. ДВ, бр. 107 от 13 декември 2013 г., в сила от 1 януари 2014 г.);
3. оценка на това, доколко принципите за признаване и оценка на активите в портфейлите на пенсионните фондове са подходящи съобразно разпоредбите на приложимата правна рамка, със специален акцент върху въздействието на операциите и сделките с физически и юридически лица с тесни връзки с фондовете и дружествата, които ги управляват, като се провери дали са налице инвестиции на пенсионните фондове в ценни книжа, емитирани от лица, свързани с ПОД, управляващо фонда, по смисъла на § 1, ал. 2, т. 3 от Допълнителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване;

¹ ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА от 14 юли 2015 г. относно Националната програма за реформи на България за 2015 година и съдържаща становище на Съвета относно Програмата за конвергенция на България за 2015 година (2015/C 272/08).

4. преглед на рисковете на пенсионните фондове в съответствие с разпоредбите на приложимата правна рамка и по-нататъшно идентифициране на основните рискове, които не са обхванати или не са обхванати изцяло от нормативната уредба;
5. осигуряване на по-добра представа и повишаване на осведомеността относно рисковете и уязвимостите на сектора на пенсионните фондове, включително вероятност за потенциално „заразяване“ на останалата част от финансовия сектор и реалната икономика.

Настоящата методология описва процедурите, които да бъдат следвани от НВП, които ще извършват ПАПФ. Методологията описва минималните процедури, които да бъдат изпълнени, като проверяващите трябва да използват своята професионална преценка, за да определят обхвата и естеството на всякакви допълнителни процедури или информация, счестени за уместни, отчитайки обхвата на работа, изисквана в този преглед и тяхната оценка за специфичните характеристики на съответните пенсионни фондове, обект на прегледа.

Прегледът обхваща универсалните, професионалните и доброволните пенсионни фондове в България. Доброволните пенсионни фондове по професионални схеми не участват в прегледа .

1.2. Преглед

Методологията описва обхвата на прегледа и методите и техниките, които се считат за уместни за прегледа на активите на пенсионните фондове, както са разгледани по-задълбочено по-долу.

По-конкретно, методологията обхваща:

- ▶ определяне на праговете на същественост и критериите за определяне на активите, които ще бъдат обект на преглед, значимите портфейли с активи и експозиции, размера на извадката;
- ▶ преглед на равненията с активите, съхранявани от банките-попечители;
- ▶ преглед на наличието (реалното съществуване) на активите на пенсионните фондове към 30 юни 2016;
- ▶ извършване на проверка на данните, за да се удостовери тяхната надеждност, качество, достатъчност и уместност;
- ▶ предоставяне на коментари относно уместността на счетоводните принципи и методологии, използвани от участващите пенсионни дружества;
- ▶ предоставяне на коментари относно уместността на системата за корпоративно управление, включително прилаганите вътрешните контролни механизми и нейното съответствие с нормативната уредба;
- ▶ идентифициране и оценка на основните вътрешни процеси, свързани с активите на пенсионните фондове;
- ▶ преглед на оценката на активите на пенсионните фондове към 30 юни 2016;
- ▶ идентифициране на инвестиции в ценни книжа, емитирани от лица, свързани с ПОД, управляващо фонда, и оценка на ефекта върху дейността на пенсионните фондове;
- ▶ преглед на рисковете в съответствие с разпоредбите на приложимата нормативна уредба и допълнително идентифициране на основни рискове, които не са обхванати или не са обхванати изцяло от нормативната уредба;
- ▶ възгледи за подобряване на регулаторната рамка за обхващане и противодействие на тези рискове.

Методологията обхваща следните основни работни блокове:



Прегледът е структуриран в 3 основни фази, а именно:



1.3. Ключови инструменти

ПАПФ ще използва няколко вида инструменти, които са специфични за конкретната фаза от ПАПФ:

- **Образци:** в настоящия наръчник са включени образци, които НВП ще трябва да попълни и които ще се използват за предоставяне на информация и крайни резултати на ръководителя на проекта (РП), УК и ПОД.

Образци

Продукт			
Фаза ПАПФ	Референция	Описание	Кога
Планиране	R1 Работен план	Да се опише работния план, предложен от НВП за извършване на Преглед на активите на пенсионните фондове	14 дни от датата на началото на прегледа. Официалната дата на началото на прегледа е датата на издаване на решение на КФН/ заместник-председателя на Комисията за финансов надзор, ръководещ управление "Осигурителен надзор", за назначаване на НВП.
Планиране	R2 Същественост	Да се изчисли нивото на същественост и да се изберат активи, които ще бъдат обект на прегледа	Да бъде включен като Приложение към Работния план
Работа на място	R3 Доклади за текущо състояние	Да се уведоми РП за състоянието на изпълнение на работата на НВП, основните констатации и препоръки, предложените корекции, потенциалните закъснения и предложените корективни действия, както и всякакви други установени проблеми	Два пъти месечно, точните дати трябва да бъдат съобщени от РП на НВП
Работа на място	R4 Предложения за корекции	Да се представят предложените корекции	Два пъти месечно, едновременно с R3 и в края на ангажмента едновременно с R5
Докладване	R5 Окончателен доклад	Да се опишат резултатите от работата на НВП	Проект на 30 септември 2016 г. Окончателен на 14 октомври 2016 г.

Искания за разяснения по методологията

НВП ще имат възможност да задават своите въпроси по консолидиран начин (максимум един имейл в понеделник и сряда) в определена за целта електронна поща: georgiev_a@fsc.bg

РП ще отговаря директно на НВП и ще разпространява редовно по електронна поща отговори на въпроси (включвайки всички въпроси и отговори) на всички НВП (обичайно веднъж седмично или често в случай на много важни въпроси или въпроси с висок приоритет).

1.4. Дефиниции

ПАПФ:	Преглед на активите на пенсионните фондове
МОС:	Международни одиторски стандарти
ПОД:	Пенсионноосигурително дружество
ПФ:	Пенсионен фонд
ПС:	Планирана същественост
РП:	Организация за изпълнение на проекта / Ръководител на проекта
ПЗ:	Праг на значимост
ПД:	Праг за докладване
ОВ:	Оборотна ведомост

ПФ:	Пенсионен фонд
НВП:	Независими външни проверяващи
ОР:	Оценка на риска
СП:	Специфична препоръка
Сметка:	Отделен вид активи, както е представено в раздел 4.1

1.5. Основни допускания и параметри

1.5.1. Референтна дата

Референтната дата за ангажимента за ПАПФ е 30 юни 2016 г.

1.5.2. Приложима рамка

В хода на прегледа на активите на пенсионните фондове трябва да се прилага съответната нормативна уредба и по-конкретно:

- ▶ Кодекс за социално осигуряване;
- ▶ Наредба № 9 на КФН;
- ▶ Наредба № 29 на КФН;
- ▶ Закон за счетоводството;
- ▶ Наредба № 36 на Българска Народна Банка за банките попечители по Кодекса за социално осигуряване.

НВП трябва да вземат под внимание приложимата нормативна уредба и приложимите Международни одиторски стандарти ("МОС") за извършването на преглед на финансовата информация.

1.5.3. Ниво на същественост

Концепцията за същественост, се определя в съответствие с МОС 320 "Ниво на същественост при планирането и изпълнението на одита", от големината на даден пропуск или отклонение, за които поотделно или в съвкупност, в съответствие със съществуващите обстоятелства, би могло да се очаква в разумна степен, че ще повлияят на икономическите решения на потребителите на резултатите от изпълнението на ПАПФ.

Концепцията за **Планирана същественост** (ПС) ще се прилага при: (i) планирането и изпълнението на процедурите, (ii) при оценяването на ефекта от идентифицираните отклонения и (iii) при формирането на окончателното заключение. По-конкретно, по време на етапа на планиране, както е описан в раздел 4.1., ПС се прилага за определяне кои класове активи (позиции в баланса) ще бъдат обект на прегледа.

Определя се **Праг на значимост** /ПЗ/ с цел да се сведе до приемливо ниско ниво вероятността съвкупните некоригирани и неразкрити отклонения да надвишат ПС. ПЗ се използва по време на процеса на избор на извадка, както е описан в раздел 1.5.4. ПЗ също така ще се използва и като приблизителна стойност на неразкритите отклонения в рамките на активите на пенсионните фондове, за да се направи заключение за евентуално некоригирани отклонения.

Освен че се определят Планирана същественост /ПС/ и Праг на значимост /ПЗ/, ще се определи и **Праг за докладване** (ПД). ПД е размерът, под който установените отклонения се считат очевидно за незначителни. Всякакви разлики над ПД трябва да бъдат докладвани от НВП.

За целите на конкретния проект, фокусът на ангажимента ще бъде насочен върху активите на пенсионните фондове. Целта на прегледа е да направи проверка на съществуването и оценката на активите на пенсионните фондове. Следователно, тъй като фокусът на потребителите в контекста на настоящия ангажимент е насочен върху активите, счита се, че най-подходящата база за изчисляване на

нивото на същественост се базира на активите. Поради това, нивото на същественост ще се определя на база общата стойност на активите, както следва:

Таблица XX: Ниво на същественост			
Фаза ПАПФ	Референция	Основа за изчисление/Процент	Обхват
Планиране	Планирана същественост ("ПС")	1% от общата стойност на активите	<p>Да се изберат класовете активи, на които НВП ще правят преглед.</p> <p>Да се оцени ефекта на установените неточности, отклонения и несъответствия.</p> <p>Посочените по-долу трябва да бъдат прегледани независимо от нивото на същественост: финансови инструменти, инвестиционни имоти и салда със свързани лица.</p>
Изпълнение на процедурите	Праг на значимост ("ПЗ")	50% ПС	Вижте раздел 1.5.4 "Формиране на извадка и критерии за избор" по-долу
Докладване	Праг за докладване ("ПД")	5% ПС	Да се докладват предлаганите корекции (под тази сума корекциите очевидно са незначителни и няма да се отчитат като констатации в окончателния доклад)

Определянето и използването на нивото на същественост е не само математическо упражнение, но и ще изисква **професионална преценка** при оценката на риска и следователно изключени групи активи, по преценка на НВП, могат да бъдат включени в прегледа.

С цел да се осигури последователност за целия сектор, НВП трябва да следват подхода, определен в методологията. В крайният случай, когато НВП преценят, че е по-подходящо да се използва различен подход, от тях ще се очаква да предоставят обосновка за избрания подход за определяне на ПС, ПЗ и ПД, и да обяснят подробно всякакви изключения от горепосочения подход. Преди прилагането на различен подход, НВП трябва да получат одобрение от ръководителя на проекта (РП). Нивото на същественост ще бъде обект на преглед, а когато се счита за уместно, на основание предоставената информация и след консултация с НВП, може да бъде поправено.

С цел да се осигури последователност ръководителят на проекта (РП) ще прегледа тези преценки и ще поиска от НВП да коригират тяхната извадка, ако това е необходимо (напр. в случай че НВП на един фонд идентифицира риск, който също така е налице при други фондове, но не е конкретно идентифициран от техните НВП).

1.5.4. Формиране на извадка и критерии за избор

След идентифицирането на класовете активи, които ще бъдат обект на преглед, на базата на ПС, както е дефинирана в раздел 1.5.3 и както е обяснено в раздел 4.1, НВП ще приложи насоките, съдържащи се в този раздел, за да определи конкретните активи, които ще бъдат обект на прегледа, в съответствие с начините за формиране на извадката и критериите за избор, изложени по-долу.

В съответствие с МОС 530, „Одиторската извадка може да се прилага като се използват нестатистически или статистически методи за формиране на извадка“.

Прилагането на извадка ще се използва с цел да се получат достатъчни и уместни одиторски доказателства, с помощта на тест на контролите или тест на детайлите. Техниките за формиране на извадка способстват да се определи броят на елементите от дадена популация, които ще се тестват, и начинът на избиране на елементите, върху които да се приложат съответните процедури. Целта на формирането на извадката е въз основа на резултатите от проверката на извадката да се направи заключение за цялата популация. НВП трябва да следва подхода, описан по-долу и да използва професионална преценка, когато определя методи за:

- ▶ определяне на популацията;
- ▶ определяне на размера на статистическата извадка;
- ▶ определяне на размера на извадката на база преценка;
- ▶ избор на методи за избор на извадка.

За целите на това изследване се допускат следните подходи за формиране на извадка, ако не е указано друго в специалния раздел:

1. нестатистически – подбор на елементи, с цел да се гарантира определено покритие (изисквано за ПАПФ 90% от стойността на всеки клас активи, избрани за преглед; на базата на обобщен анализ на активите на пенсионните фондове беше определено, че прагът от 90% осигурява достатъчно покритие за целия сектор). Не се прави екстраполация на констатациите;
2. статистически – да се вземат топ 10 позиции, а за останалата част от експозицията се прилага методът Извадка от парични единици² (ИПЕ), както е определено в МОС 530. Позволява екстраполация.

НВП трябва да изберат метод за определяне на извадката, който се счита за най-подходящ, за да се направи заключение относно популацията, от която е подбрана извадката. В извънредни случаи, при които НВП считат, че ще бъде по-уместно да приложат различен метод от описания по-горе, от тях се очаква да изложат мотивите си относно избрания метод за определяне на извадката и да обяснят подробно всякакви изключения от горепосочения метод. Преди да приложат различен метод НВП трябва да получат съгласието на РП.

Размерът на извадката, базиран на ИПЕ, следва да бъде определен въз основа на следните фактори:

- Оценката на риска (ОР), свързана с актива (отнася се за балансови статии), който е обект на прегледа.
- ОР на инвестиционния портфейл трябва да бъде направена по вид финансов инструмент.
- Покритието на ключови елементи, изразено като % от общата стойност на популацията, тествана по съответната процедура. Ключовите елементи ще бъдат определени в зависимост от професионалната преценка на НВП, като максималното ниво ще бъде ПЗ. Десетте най-големи експозиции ще бъдат включени в ключовите елементи.

ОР трябва да бъде оценена от проверяващия на базата на неговата професионална преценка, вземайки предвид уместността на контролната среда и присъщия риск на всеки актив (по отношение на секциите в баланса), избран да бъде тестван. Съществуването и оценката на инвестициите се счита, че имат висок присъщ риск. Проверяващият трябва да обясни подробно съображенията за всеки раздел.

- Определянето на извадката, особено на финансови инструменти, следва да се извършва въз основа на вида на финансовите инструменти, включени в раздел 4.1 по-долу.

² МОС 530 Приложение № 4 (в) - Формирането на извадка от парични единици е вид избор по стойност (както е описан в Приложение 1), при който размерът на извадката, изборът и резултатите от оценката са изразени в парични суми.

Възможни са следните комбинации:

Оценка на риска	Уместност на контролната среда (да/не)	Присъщ риск (Висок/Нисък)
Нисък риск	Да	Нисък
Умерен риск	Да	Висок
Умерен риск	не	Нисък
Висок риск	не	Висок

Оценка на риска	Покритие на ключовите елементи						
	0%	10%	30%	50%	70%	90%	100%
Нисък риск	1	0.9	0.7	0.3	•	•	•
Умерен риск	2.1	2	1.7	1.4	0.9	•	•
Висок риск	3	2.9	2.6	2.3	1.8	0.7	•

• Показва, че не се изисква представителна извадка при тази комбинация на покритие на ключови елементи, тъй като са получени достатъчно уместни одиторски доказателства за поддържане на одитния риск на уместно ниво

За определяне на извадката ще се използват следните стъпки:

- 1) Да се намери пресечната точка между обхвата на ключовите позиции и ОР, за да се определи коефициента за големината на извадката.
- 2) Да се изчисли големината на базовата извадка, като се раздели сумата на популацията в лева, изключвайки ключовите позиции, на ПЗ.
- 3) Да се умножи коефициента за големината на извадката, определен в стъпка 1, по големината на базовата извадка, определена в стъпка 2, за да се получи необходимата представителна извадка.
- 4) Да се определи интервала на извадката, като се раздели общият размер на популацията, която се тества (размер на популацията без ключовите позиции), на големината на извадката.

По-долу е представено примерно изчисление

Допускания:

- Установили сме, че нашата ОР е нисък риск
- Нямаме ключови елементи (0% обхват на ключовите елементи)
- Балансът на популацията, която се тества е 10 милиона лева, а ПЗ е 500 000 лева

В резултат ще се получи големина на базовата извадка от 20 (10 милиона лева баланс / 500 000 лева Праг на значимост).

Умножете големината на базовата извадка 20 по коефициента 1 за оценка "нисък риск". Това би довело до представителна извадка от 20 елемента.

В този случай, тъй като използваме метода извадка от парични единици, подбираме нашата извадка чрез системен подбор. В този пример използваме интервал на извадката от 500 000 лева, който се изчислява, както следва:

$$BGN\ 500\ 000 = (10\ 000\ 000 - 0) / 20$$

След това се избира случайно число между 1 лев и 500 000 лева, тъй като нашата случайна отправна точка (избрана на случаен принцип) в този случай е 1 053 лв. Първият избран елемент

е 1 053 лева, след това е избран 501 053 лева (интервал на дискретизация 500 000 лв. плюс 1 053 лв.) и след това се избират всеки следващи 500 000 лева, докато се формира извадката за цялата популация.

По време на комуникацията с ръководителя на проекта, проверяващите са длъжни ясно да опишат следното:

1. Работен план - метод за определяне на извадката, който се използва за всяка сметка в ПФ (вид инвестиция или друга балансова статия)
2. Доклад за текущото състояние - големината на извадката за всяка сметка в ПФ, заедно с кратко описание на входните данни, засягащи големината на извадката, както и всички отклонения от работния план, в случай че има такива, със съответната обосновка
3. Окончателен доклад - метод за определяне на извадката и големина на извадката

1.5.5. Последващи събития

В хода на ПАПФ НВП трябва да вземат под внимание всякакви последващи събития, които имат отношение към направения анализ, включително продажба на съответния актив, прилагането на надзорни мерки или отправянето на препоръки от КФН, или друга уместна информация, както е приложимо. Последващите събития трябва да бъдат включени в окончателния доклад (R5) заедно с анализ на тяхното влияние върху констатациите във всички области, обект на преглед (не пряко в коригираната стойност на активите към референтната дата).

2. Корпоративно управление, процеси и рамка за вътрешен контрол, счетоводна политика

2.1 Система за корпоративно управление

Изискванията към системата за управление са насочени към осигуряването на стабилно и благоразумно управление на бизнеса. Съгласно нормативната уредба задълженията на ПОД във връзка с оценката на активите и пасивите на ПФ са следните:

- i) управителните органи на ПОД утвърждават и представят за одобрение от заместник-председателя на Комисията за финансов надзор, ръководещ управление "Осигурителен надзор", правилата за оценка на активите и пасивите на ПОД и на управляваните от него ПФ;
- ii) ПОД представят в Комисията за финансов надзор прилаганата счетоводна политика. При промяна в представената счетоводна политика, ПОД трябва да представи новата политика в комисията в 7-дневен срок от утвърждаването ѝ по съответния ред;
- iii) ПОД създават специализирана служба за вътрешен контрол, чието ръководство се назначава и освобождава от управляващите органи на дружествата. Ръководителят на специализираната служба за вътрешен контрол на пенсионноосигурителното дружество определя длъжностно лице от отдела, което следи за спазване на изискванията на Наредба № 9;
- iv) ПОД съхраняват на хартиен носител и в електронен вариант най-малко 5 години

информацията за цените и техните източници, въз основа на които се извършва оценка на активите и пасивите.

2.2 Процеси и рамка за вътрешен контрол

Съгласно МОС 315 “Идентифициране и оценка на рисковете от съществени неточности, отклонения и несъответствия чрез получаване на разбиране за предприятието и неговата среда”, механизмите за вътрешен контрол, които се очаква да са въведени, обхващат следните компоненти:

- ▶ контролна среда;
- ▶ процес за оценка на риска от ръководството;
- ▶ контролни дейности и наблюдение на контролите;
- ▶ информационен и комуникационен процес;
- ▶ ИТ процеси.

ПОД се очаква да имат действаща рамка за вътрешен контрол, съизмерима с рисковете, произтичащи от дейностите и процесите, които следва да се контролират. Съществените процеси, които се очаква да бъдат въведени в ПОД и за които се изисква получаването на разбиране и провеждането на тестове на контролите от страна на НВП, включват като минимум:

- избор на нови инвестиции;
- проследяване на представянето и риска на инвестиционния портфейл;
- инвестиции в ценни книжа, емитирани от лица, свързани с ПОД;
- текущо наблюдение на ограниченията върху инвестициите съгласно регулаторната рамка;
- оценка на активите на пенсионните фондове.

2.3 Счетоводна политика

ПОД трябва да разполага със стабилен набор от ясно определени политики и процеси за правилно тълкуване на счетоводните правила, залегнали в приложимата нормативна уредба и най-добрите пазарни практики в сектора на пенсионните фондове.

Фокусът на настоящия преглед ще бъде върху аспекти, като: признаване, наличие и оценяване на активите на пенсионните фондове.

2.4 Процедури на независимите външни проверяващи

Система за корпоративно управление

- ▶ Преглед дали са спазени изискванията на Наредба № 9 за представяне и получаване на одобрение от Комисията за финансов надзор на правилата, посочени в раздел 2.1 по-горе (т.е. политиките за оценка на активите и всякакви промени в счетоводната политика);
- ▶ Установяване дали ПОД е създадо служба за вътрешен контрол и дали осъществява текущо наблюдение за спазването на изискванията на Наредба № 9, и коментари относно задоволителността на тази процедура;
- ▶ Потвърждаване дали ПОД съхранява информация съгласно изискванията на Наредбата за цените и техните източници, използвана като основа за оценка на активите.

Процеси и рамка за вътрешен контрол

От НВП се изисква да прегледат основните процеси, които оказват влияние върху активите на пенсионните фондове. По-конкретно, процедурите, които трябва да бъдат изпълнени, включват:

- ▶ получаване на разбиране за основните процеси на ПОД от инициирането до документирането и оценяването (като минимум, както е описано в раздел 2.2), които засягат активите на ПФ, превишаващи прага на значимост, изчислен въз основа на указанията в раздел 1.5.3, и преглед на тези процедури;
- ▶ идентифициране и, в някои случаи, тестване на съответните ключови контроли (включително контролите на прилагането, ако е уместно) и докладване на отклонения в модела или функционирането на контролите, които биха могли да разкрият или предотвратят съществени грешки или пропуски.

Процедурите, които ще бъдат разработени от НВП, трябва като минимум да реферират към идентифицирането и тестването на контролите на ниво дружество, което включва получаването на разбиране за начина, по който функционират вътрешните контроли на ниво дружество във връзка с (а) контролната среда, (б) процесите за оценка на риска от ръководството, (в) текущото наблюдение на контролите, (г) информационния и комуникационния процес, (д) ИТ процесите.

В допълнение, НВП трябва да извършат следното:

- ▶ Да установят дали ръководството разполага с официален процес за извършване на оценка на риска; независимият проверяващ трябва да опише процеса и да очертае ключовите рискове, идентифицирани от ръководството;
- ▶ Да получат анализ и документация за рисковете, свързани с активите на пенсионните фондове, и идентифициране на сметките (видове финансови активи или други активи) и съответните балансови сметки, които са засегнати от тези рискове, посочени от ръководството на пенсионноосигурителните дружества;
Да дадат коментари относно адекватността на процеса на ПОД за оценка на риска и свързаните контроли, прилагани за намаляването на тези рискове;
- ▶ Извършат преглед на инвестиционната политика, одобрена от управителния орган на ПОД, и да сравнят инвестиционния график с одобрената инвестиционна политика с цел да се докладват всички идентифицирани отклонения

Счетоводна политика

- ▶ Преглед на основната счетоводна политика на ПОД и проверка дали е в съответствие с приложимата счетоводна рамка.
- ▶ Прегледът на счетоводната политика трябва да бъде съсредоточен върху удостоверяването, че ПОД разполага за всеки пенсионен фонд със стабилен набор от ясно дефинирани политики и процеси за правилно тълкуване на счетоводните правила или други приложими стандарти в пенсионноосигурителния сектор, където всякакви установени проблеми най-вероятно ще доведат до неправилно определяне на стойността на активите на ПФ.
- ▶ Целта на прегледа на процесите и счетоводната политика е да оцени степента на уместност на принципите за признаване и оценяване, прилагани към активите на пенсионните фондове, както и съответствието им с приложимите закони и подзаконовни нормативни актове, като прегледът трябва да бъде фокусиран върху аспекти като посочените по-долу, но без да се ограничава само до тях:
 - наличие и оценка на активите;
 - документиране на процедурите, прилагани от ПОД, за изготвяне на Отчет за активите на Пенсионните фондове. ПОД трябва да изготви Отчет за активите на ПФ към 30 юни 2016 г. и да го предостави на НВП за целите на прегледа. Списъкът на активите, които трябва да бъдат прегледани, трябва да бъде изготвен от НВП въз основа на методологията, описана в раздели 1.5.3 -1.5.4;
 - Преглед на съответствие с приложимите закони и подзаконовни нормативни актове в областите, попадащи в обхвата на прегледа.

Резултат

- Констатации/Исклучения, идентифицирани в резултат от изпълнението на всяка една от посочените по-горе процедури за всяка една от областите: Корпоративно управление, Вътрешен контрол и Процеси и Счетоводна политика;
- Заключение доколко подходяща е системата за управление, включително прилаганите вътрешни контролни механизми, използваните счетоводни политики и методологии, и процеса за оценка на риска/контролната среда.

3. Надеждност, качество, достатъчност и уместност на данните

НВП трябва да получат от пенсионните фондове като минимум анализ на инвестициите, както следва:

- ▶ По вид инвестиция;
- ▶ ISIN;
- ▶ Емитент;
- ▶ Количество и стойност по вид, както и обща стойност;
- ▶ Банка-попечител;
- ▶ Валута;

НВП трябва да изпълнят следните процедури:

- ▶ да обезпечат, че данните ще бъдат използвани последователно в течение на времето при оценката на активите;
- ▶ да обезпечат, че данните съответстват на целите, за които ще бъдат използвани;
- ▶ да обезпечат, че обемът и естеството на данните гарантират, че направените приблизителни оценки (въз основа на тези данни) не съдържат съществена грешка;
- ▶ да обезпечат, че данните отразяват правилно рисковете, на които е изложен всеки пенсионен фонд по отношение на неговите задължения;
- ▶ да проверят за дублиране на полетата с уникални ISIN;
- ▶ да проверят дали инвестиционният портфейл не включва ценни книжа с изтекъл срок;
- ▶ да проверят дали полетата, за които се очаква да съдържат положителни стойности, всъщност съдържат отрицателни, и обратно (напр. инвестиционни имоти);
- ▶ да проверят как се третира лихвеният купон на всички облигации;
- ▶ да проверят разумността на единичната цена на инвестицията в извадката в сравнение с 31 декември 2015 г. с цел да се провери последователността в ценообразуването, използвайки качествени фактори (например, за да се установят промени във входящата информация и допусканията, които ПОД може да вземе предвид при определянето на оценки по справедлива стойност, когато сделки за определени ценни книжа (или подобни ценни книжа) не са наблюдаеми)
- ▶ да проверят дали има данни за валутите във връзка с чуждестранните ценни книжа;
- ▶ като цяло, да гарантират, че средата за съхранение на информацията за цените и техните източници, използвани като база за оценка на активите, е подходяща и съответства на изискванията на Наредба № 9;
- ▶ Ако са идентифицирани разминавания/недостатъчност на данните, НВП трябва да изиска допълнителна информация, за да може да остойности влиянието или оценката на активите, както и да разгледа тези елементи в докладването на рисковете до ръководителя на проекта (РП), упражнявайки професионална преценка, НВП трябва да прецени дали има нужда от разширяване на извадката.

Резултат:

- **Констатации и препоръки;**
- **Оценка на ефекта върху процедурите на ПАПФ за съответните раздели (проверяващият трябва да достигне до заключение дали качеството на данните е достатъчно, за да се изпълнят необходимите процедури, да поиска допълнителна информация или да предложи корективни действия);**
- **Ако бъдат установени някакви несъответствия, ефектът трябва да бъде определен количествено и докладван, включително чрез корекции в стойностите на активите.**

4. Преглед на активите на пенсионните фондове

4.1 Избор на активи от баланса, които да бъдат обект на прегледа

За избора на активи, които следва да бъдат обект на преглед, НВП трябва първо да установи класовете активи посредством прилагането на процедурите, описани в раздел 1.5.3, като се използва концепцията за ПС. Концепцията за ниво на същественост за целите на настоящия преглед не се прилага по отношение на финансови инструменти и инвестиционни имоти. Тези класове активи винаги са обект на преглед. За всички останали класове активи се прилагат насоките, съдържащи се в раздел 1.5.3. Но ако даден клас активи е изключен поради ниво на същественост, но в рамките на този клас активи има участия в свързани предприятия, тези участия в свързани предприятия подлежат на преглед независимо от това.

Като втора стъпка НВП ще определят конкретните активи (в рамките на съответния клас), които ще бъдат обект на прегледа в съответствие с критериите за формиране на извадка, описани в раздел 1.5.4.

Илюстративен пример:

А. Да се идентифицират класовете активи, които ще бъдат обект на преглед:

Баланс	Статия > 1% общите активи?	Избрани за прилагане на процедурите по преглед
.....		
Парични средства и парични еквиваленти		
Парични средства	Не	Не
Парични еквиваленти	Да	Да
Банкови депозити	Да	Да
Инвестиции		
Ценни книжа, гарантирани от държавата	Да	Да
Ценни книжа, търгувани на регулирани пазари на ценни книжа	Да	Да
Общински облигации	Не	Да
Ипотечни облигации	Да	Да
Чужди инвестиции	Да	Да
Инвестиционни имоти	Да	Да
Други активи	Не	Не
Други вземания (вземания от инвестиции, моля вижте раздел 4.2.4)	Не	Не
.....		

Както вече беше описано по-горе, при оценката на риска е необходимо упражняването на професионална преценка, поради което изключени групи активи могат да бъдат включени в прегледа, ако това се счита за уместно от НВП. В допълнение, НВП трябва да обмисли включване в обхвата на задължения, които могат да се отнасят пряко към конкретен актив, напр. репо- сделки.

Б. Да се идентифицират активите в рамките на отделния клас, които ще бъдат обект на преглед

За всеки клас активи, избрани по-горе, НВП трябва да направи справка с насоките за формиране на

извадка, съдържащи се в раздел 1.5.4., за избора на конкретни активи, спрямо които да бъдат приложени описаните по-долу процедури. В тази връзка може да се използва примерът, описан в раздел 1.5.4.

Резултат:

- **R2 (представяне на нивото на същественост и избраните активи и пасиви) – да бъде включен като Приложение към Работния план (Blueprint);**
- **След прегледа на R2, КФН може да поиска от проверяващия да включи други активи или пасиви в обхвата на ангажимента, въз основа на техните познания за пазара.**

4.2 Процедури, които трябва да бъдат изпълнени

Прегледът на активите на пенсионните фондове се провежда въз основа на специфичната методология, описана по-долу. Тази методология изисква от НВП да следват конкретни процедури за всяка категория активи на пенсионните фондове, за да могат да проверят наличността оценката на тези активи.

Основните категории активи на пенсионните фондове са:

- Финансови инструменти (основно инвестиции в дългови ценни книжа и капиталови инвестиции);
- Банкови депозити;
- Инвестиционни имоти;
- Други.

4.2.1. Финансови инструменти

(А) Наличие на финансови инструменти

Трябва да бъдат изпълнени следните процедури:

- ▶ Искане към (ПОД) да изготви и изпрати писмо за потвърждение до банката попечител, с което да поиска от нея да потвърди наличието и собствеността върху единиците в инвестиционния портфейл към 30 юни 2016 г.. Инвестиционният анализ на писмото за потвърждение на банката-попечител трябва да реферира към: (а) броя на инвестиционните единици, (б) ISIN, (в) номиналната стойност на инвестициите, (г) валутата, (д) начислените приходи от лихви. Отговорът на писмото за потвърждение трябва да бъде предаден от банката-попечител директно на НВП.
- ▶ Искане към дружеството да предостави тяхното равнение на резултата от анализа на инвестиционния портфейл по отделни пенсионни фондове с главната книга на пенсионните фондове (оборотната ведомост) към 30 юни 2016 г. Проучване и коментиране на всякакви съществени разлики, които са установени между резултата от анализа на инвестиционния портфейл и оборотната ведомост.
- ▶ Проверка дали данните, поддържани от (ПОД) за активите на пенсионните фондове, съответстват на данните за тези активи, съдържащи се в регистрите, водени от техните банки-попечители. Равнение на всички данни, като брой на инвестиционните единици, ISIN, номинална стойност, валута, както и начислени приходи от лихви, от анализа на инвестиционния портфейл по пенсионни фондове и писмото за потвърждение на банката-попечител. Проучване и коментиране на всякакви съществени разлики, които са установени между писмото за потвърждение на банката-попечител и анализа на инвестиционния портфейл.

- ▶ Потвърждение, че банката-попечител води и поддържа счетоводните записи и регистъра на всички активи за всеки отделен пенсионен фонд отделно от своите собствени активи и от активите, привлечени от други клиенти. Получаване от банката-попечител на отчет за сделките по покупко-продажба на ценни книжа на всеки отделен пенсионен фонд, изпълнени през текущия период (1 януари 2016 г. – 30 юни 2016 г.), и потвърждение, че ценните книжа на пенсионните фондове се наблюдават в отделни книги от тези за собствените активи на банката-попечител и активите, привлечени от други клиенти. Гарантиране, че извлечението от инвестиционния портфейл, приложено към писмото за потвърждение на банката-попечител, се отнася единствено до инвестициите на конкретните пенсионни фондове.
- ▶ Формиране на извадка от покупките на финансови инструменти през периода 1 януари – 30 юни 2016 г. и получаване на съответните билети за търгуване (trade tickets), описания на ценните книжа и друга документация, свързана с тези покупки, равнение на информацията за покупките с анализа на инвестиционния портфейл и потвърждение, че финансовите инструменти са собственост на пенсионния фонд.
- ▶ Проверка дали начинът, по който специализираните депозитарни институции съхраняват и отчитат клиентските сметки и регистрите на финансовите инструменти, собственост на пенсионния фонд, както и удостоверителните документи за финансовите инструменти, е в съответствие с действащата нормативна уредба.
- ▶ Проверка дали всички активи на пенсионния фонд се съхраняват при банката-попечител въз основа на договор за попечителски услуги, сключен между ПОД и банката-попечител. Потвърждение дали писмото за потвърждение на банката-попечител включва анализ на собствеността върху инвестициите, съхранявани от банката-попечител от името на пенсионния фонд, посочващо при всички случаи дали собствеността: (а) е обект на някакви тежести (като запори или залози), (б) се държи като обезпечение за изпълнението на ангажменти или задължения, поети към банката-попечител, (в) се държат от банката-попечител на отговорно пазене.
- ▶ Проверка дали съответната банка попечител е включена в списъка на банките, които могат да бъдат попечители на ПФ.
- ▶ Получаване на пълен списък на банковите сметки (дебитни и кредитни салда) на пенсионния фонд. Получаване, като минимум, на потвърждения за банковите салда за всички депозитарни и разходни сметки, и банкови сметки, закрити през периода, за да се потвърди взаимоотношението с банката, включително условни задължения, запори, залози, ограничения върху активите на дружеството, гарантирани суми и др.
- ▶ За доброволните пенсионни фондове, извършване на изненадващи преброявания на паричните средства и последващи проверки, ако се счита за необходимо. Ако преброяването няма да бъде направено към 30 юни 2016 г., извършване на процедури с обратно действие (roll-back procedures) и процедури за последващо уреждане (subsequent settlement procedures).
- ▶ Изпълнение на процедури за аналитичен преглед на инвестиционния портфейл към 30 юни 2016 г. спрямо салдата към 31 декември 2015 г. и предоставяне на обяснения за идентифицирани големи позиции.

Резултат

- Докладване на коментари, констатации и препоръки по всяка от горепосочените процедури (R5.1, Investments output report.xlsx, w/s 1);
- Описване на формираната извадка за целите на тестването по категории финансови инструменти.

(б) Оценяване на финансовите инструменти

За целите на оценката на финансовите инструменти, НВП трябва да формират извадка (въз основа на критериите за избор на извадка, анализирани в раздел 1.5.4), която да обхваща минимум 90% от всяка категория финансови инструменти, и да направят преглед на съответната оценка.

Описаните по-долу процедури трябва да бъдат изпълнени за целите на оценката на финансовите инструменти по отношение на определена извадка от портфейлите на ПФ, с цел да гарантират съответствие с изискванията на приложимата нормативна уредба (Наредба № 9 на КФН от 19 ноември 2003 г.). На базата на общите изисквания на Наредба № 9 трябва да бъдат изпълнени следните процедури:

- ▶ Получаване на анализ с разбивка на инвестициите към 30 юни 2016 г. и проверка дали оценката на инвестиционните инструменти е направена въз основа на информация за пазарната цена на активите за предходния работен ден. Оценката на активите на пенсионните фондове към 30 юни 2016 г. се извършва от пенсионноосигурителните дружества на 1 юли 2016 г. въз основа на данните (информация от фондовата борса и др.) към 30 юни 2016 г. (това е предишният работен ден, преди 1 юли 2016 г.).
- ▶ Потвърждаване на основните източници на използваната ценова информация, напр. получена от първичните дилъри на държавни ценни книжа, от борсови бюлетини на регулирани пазари, електронни системи за ценова информация за финансови инструменти (Reuters, Bloomberg и т.н.) и от други официални източници.
- ▶ Когато основният метод за оценка на съответния актив, изискван от Наредба № 9 (пазарна цена, mark-to-market price), не може да бъде приложен, НВП трябва да опише изключението и да коментира дали са били налице основания за преминаване към оценяване съгласно друг метод, посочен в Наредба № 9. Когато оценката се прави чрез препратка към метода на съпоставимите цени – коментар относно ценните книжа, които са били използвани, и тяхната съпоставимост с ценната книга, обект на оценка.
- ▶ Съгласно приложимата нормативна уредба, когато е невъзможно да се приложат процедурата и начинът за оценка, регламентирани в Наредба № 9 (както основният метод пазарна цена, mark-to-market, така и методите, изисквани от Наредба № 9), ПОД могат да извършат последваща оценка по подробно мотивирани и документирани ред и начин, при спазване на принципа на предпазливостта. В тези случаи, НВП трябва да опише изключението и да обясни подробно използвания за оценката подход.
- ▶ НВП трябва също така да коментира защо е било невъзможно да се приложат процедурите и методите за оценка, изисквани от Наредба 9 (като се вземат предвид насоките на МСФО за справедлива стойност- моля, вижте Приложение 9.2 - раздел 1 - Оценяване по справедлива стойност), и да коментира дали подходът, прилаган от пенсионноосигурителното дружество, управляващо пенсионния фонд, е уместен при тези обстоятелства. За оценката на методите, НВП трябва да се съобрази с насоките на МСФО относно йерархията на справедливите

стойности, както и с насоките за методи за остойносттаване и входяща информация (моля, вижте Приложение 9.2 - раздел 2 - Методи за остойносттаване и раздел 5 - Йерархия на справедливите стойности), за да се прецени дали използваните методология и входяща информация са подходящи.

- ▶ Където (в допълнение към горепосочените процедури), са идентифицирани отклонения от избрания метод за оценка, НВП трябва да определи количествено ефекта, доколкото е възможно.
- ▶ В случаите, когато ПФ е използвал техника за остойносттаване, НВП трябва да прегледа не само методологията, както е обяснено по-горе, но и използваните входящи данни и да коментира тяхната разумност, след като е извършил сравнение на входящите данни с наличните пазарни данни (моля, вижте Приложение 9.2 - раздел 3 – Входящи данни при методите за оценка).
- ▶ По отношение на облигации, акции и права, допуснати за търговия на регулиран пазар на ценни книжа, когато оценката е базирана на цена, различна от цената при затваряне, публикувана официално от регулирания пазар, НВП трябва да разбере и коментира основанията за това отклонение, като вземе под внимание и насоките, съдържащи се в пар. 79(б) на МСФО 13. Ако няма валидна причина за отклонението НВП трябва да определи количествено ефекта върху оценката от използването на цената при затваряне.
- ▶ В случаите, когато е използвана най-високата цена „купува“, валидна към края на търговската сесия, НВП трябва да предостави своето становище за това дали това наистина е изпълнима или е само индикативна котировка.

Специфичните изисквания на Наредба № 9 за оценяване на всяка основна категория инвестиции трябва да бъдат взети под внимание при тестването на оценката на избраните активи, а именно:

1. За **държавни ценни книжа, емитирани в страната (чл. 176, ал. 1, т.1 на КСО)**:
 - а. Средна цена на всяка емисия на вторичния междубанков пазар на 30 юни 2016 г. Средната цена на емисия се формира като средноаритметична от цените "купува" и "продава", обявени от не по-малко от трима първични дилъри на държавни ценни книжа и се определя по начин, съобразен с правилата за оценка на активите и пасивите на ПОД и на ПФ, които управлява (правила за оценка на активите) - чл. 5, ал. 1 от Наредба № 9;
 - б. При невъзможност да се приложи този начин за оценка се използва методът на съпоставими цени за ценни книжа със сходни условия за плащане и падеж или други общоприети методи, посочени в правилата за оценка на активите- чл. 5, ал. 3 от Наредба № 9.
2. За **облигации, приети за търговия на регулиран пазар (т.е. общински облигации, ипотечни облигации, инфраструктурни облигации и други корпоративни облигации допуснати до българския регулиран пазар) (чл. 176, ал. 1, т. 4, 6-8 на КСО)**:
 - а. Оценката се извършва по среднопретеглената нетна цена на сключените с тях сделки на 30 юни 2016 г. (ден „Т“) и обявена в борсовия бюлетин, към която трябва да се добави дължимият лихвен купон за деня, за който се отнася оценката, обявен в борсовия бюлетин от ден „Т-2“, ако обемът на сключените с тези облигации сделки за деня е не по-малък от 3 на сто от обема на съответната емисия (чл. 7, ал. 1 от Наредба № 9).
 - б. Ако не може да се определи цена по предходния метод, тогава последващата оценка трябва да се извърши по обявената в борсовия бюлетин най-висока нетна цена "купува" от поръчките за ценни книжа от съответната емисия, които са активни към края на търговската сесия на борсата на 30 юни 2016 г.(ден "Т"), към която трябва да се добави дължимият лихвен купон за деня, за който се отнася оценката, обявен в борсовия бюлетин от ден "Т-2", при условие че общата нетна стойност на поръчките с най-висока цена "купува" е не по-ниска от 30 000 лв. (чл. 7, ал. 2 от Наредба № 9);

- в. В противен случай се използва методът на дисконтираните парични потоци или друг подходящ метод, посочен в правилата за оценка на активите (чл. 7, ал. 4 от Наредба № 9).
3. За **облигации**, които не са допуснати до и не се търгуват на регулиран пазар на ценни книжа (т.е. общински облигации, инфраструктурни облигации и обезпечени облигации, които все още не са допуснати за търгуване на регулиран пазар) (**чл. 176, ал. 1, т. 4, 7 и 9 на КСО**), се използва методът на дисконтираните парични потоци или друг подходящ метод, посочен в правилата за оценка на активите (чл. 7, ал. 5 от Наредба № 9).
4. За **акции и права, приети за търговия** на регулиран пазар на ценни книжа (**чл. 176, ал. 1, т. 2 и 3 на КСО**):
- а. Оценката трябва да се определи по среднопретеглената цена на сключените с тях сделки на 30 юни 2016 г., обявена в борсовия бюлетин, ако обемът на сключените с тях сделки за деня е не по-малък от 0,01 на сто от обема на съответната емисия (чл. 6, ал. 1 от Наредба № 9).
 - б. Ако не може да се определи цена съгласно а), цената на акциите и правата се определя като средноаритметична на обявената в борсовия бюлетин най-висока цена "купува" от поръчките, които са активни към края на търговската сесия на регулирания пазар на 30 юни 2016 г., и среднопретеглената цена на сключените със съответните ценни книжа сделки за същия ден. Цената се определя по този ред само в случай, че има сключени сделки и подадени поръчки с цена „купува“ (чл. 6, ал. 2 от Наредба № 9).
 - в. В случай че на 30 юни 2016 г. няма сключени сделки с ценни книжа, от съответната емисия се използва обявената в борсовия бюлетин най-висока цена "купува" от поръчките, активни към края на търговската сесия на регулирания пазар за същия ден (чл. 6, ал. 3 от Наредба № 9).
 - г. Когато методите на оценяване съгласно а), б) и в) са неприложими, оценката трябва да се извърши, използвайки един от следните методи и модели, описани в правилата за оценка на активите (чл. 6, ал. 4 от Наредба № 9):
 - метод на пазарните множители на дружества- аналози, използвайки модела на пазарните множители на дружество- аналог;
 - метод на нетната балансова стойност на активите, използвайки модела на нетната балансова стойност на активите;
 - метод на дисконтираните нетни парични потоци, използвайки:
 - модела на дисконтираните нетни парични потоци на собствения капитал;
 - модела на дисконтираните нетни парични потоци на компанията;
 - модела на дисконтираните дивиденди.
 - д. Когато предходните методи не могат да бъдат приложени, оценката на права трябва да бъде извършена, използвайки подходящ модел за оценка на права, посочен в правилата за оценка на активите (чл. 6, ал. 5 от Наредба № 9).
5. За **издадени в чужбина акции и права допуснати за търговия на регулиран пазар на ценни книжа (чл. 176, ал. 1, т. 12, буква в) и т. 13, буква в) на КСО**:
- а. Оценката се извършва по последна цена на сключена с тях сделка на 30 юни 2016 г., при затваряне на регулирания пазар, на който се търгуват (чл. 7а, ал. 4 от Наредба № 9);
 - б. Когато не може да бъде определена цена съгласно предходния метод, последващата оценка на ценни книжа се извършва по най-високата цена „купува“, обявена за 30 юни 2016 г. при затваряне на регулирания пазар, на който те се търгуват;
 - в. Когато и тази процедура не може да бъде приложена, последващата оценка на конкретния вид ценни книжа се извършва в съответствие с процедурата, посочена по-горе в точка 4 г) и д) (чл. 7а, ал. 5 от Наредба № 9).
6. За **издадени в чужбина акции и/или дялове, издадени от колективна инвестиционна схема (чл. 176, ал. 1, т. 14 на КСО)**:

- a. Оценката на акции/дялове, следва се извършва по последната определена и обявена цена на обратно изкупуване до 12:00 ч. българско време в деня на оценката (чл. 7а , ал. 6 от Наредба № 9);
 - b. В случаите на временно спиране на обратното изкупуване на акции/дялове, тяхната оценка се извършва или по последна определена и обявена цена за обратно изкупуване, или по справедлива стойност, определена по метода на нетната балансова стойност на активите съгласно последния оповестен счетоводен баланс на колективната инвестиционна схема, която от тези две величини е изчислена въз основа на най -актуалната информация за нетните активи на схемата. Извън тези случаи, когато правилата на колективна инвестиционна схема предвиждат определени условия, при които не се осъществява обратно изкупуване на акции/дялове, тяхната оценка се извършва по последната определена и обявена НСА на акция/дял (чл. 7а , ал. 7 от Наредба № 9);
 - v. Извън случаите, посочени в б), когато правилата на колективна инвестиционна схема предвиждат определени условия, при които не се осъществява обратно изкупуване на акции/дялове, оценката на акциите/дяловете се извършва по последната определена и обявена до 12 ч. българско време в деня на оценката нетна стойност на активите на една акция/дял (чл. 7а, ал. 8 от Наредба № 9).
7. За **акции и/или дялове, издадени от колективни инвестиционни схеми (чл. 176, ал. 1, т. 10 на КСО)**:
- a. последната определена и обявена цена на обратно изкупуване до 12 часа в деня на оценката (Чл. 6, ал. 6 на Наредба № 9).
 - b. В случаите, когато не е достигнат законово определеният минимален размер на нетната стойност на активите на договорен фонд, последващата оценка на издадените от него дялове се извършва по последната определена и обявена до 12 часа в деня на оценката емисионна стойност на един дял, намалена с размера на предвидените в правилата на договорния фонд разходи по емитирането и по обратното изкупуване на един дял (Чл. 6, ал. 7 на Наредба № 9).
 - v. В случаите на временно спиране на обратното изкупуване на акциите, съответно на дяловете, последващата им оценка се извършва или по последната определена и обявена цена на обратно изкупуване, или по справедлива стойност на една акция, съответно на един дял, определена по метода на нетната балансова стойност на активите съгласно последния вписан в публичния регистър на Комисията за финансов надзор счетоводен баланс на колективната инвестиционна схема - която от двете величини е изчислена по най-актуални данни за нетните активи на схемата (Чл. 6, ал. 8 на Наредба № 9).
8. За **дългови ценни книжа съгласно Чл. 176, ал. 1, т. 7, т. 11, т. 12, "а" и „б" и т. 13, "а" и „б" от КСО**:
- a. оценки на издадените в чужбина от българската държава облигации, на облигациите по чл. 176, ал. 1, т. 7 от Кодекса за социално осигуряване, приети за търговия на регулиран пазар на ценни книжа, и на ценни книжа по чл. 176, ал. 1, т. 11, т. 12, букви "а" и "б" и т. 13, букви "а" и "б" от Кодекса за социално осигуряване се извършва по последна цена на сключена с тях сделка на 30 юни 2016 г., обявена в електронна система за ценова информация за финансови инструменти. Когато се обявява нетна цена на облигации, последващата им оценка се извършва, като към тази цена се прибави дължимият лихвен купон към датата, за която се отнася оценката (Чл. 7а, ал. 1 на Наредба № 9).
 - b. Ако не може да се определи цена по реда на подточка а), оценката се извършва по последна цена "купува" 30 юни 2016 г., обявена в електронна система за ценова информация за финансови инструменти. Когато се обявява нетна цена на облигации, последващата им оценка се извършва, като към тази цена се прибави дължимият лихвен купон към датата, за която се отнася оценката (Чл. 7а, ал. 2 на Наредба № 9).
 - v. При невъзможност да се приложат начините за оценка по подточки а) и б) се използва методът на съпоставими цени за ценни книжа със сходни условия за плащане, падеж и рейтинг или други общоприети методи, определени в правилата за оценка на активите (Чл. 7а, ал. 3 на Наредба № 9).

9. За **деривати (чл. 179б на КСО)**:

- а. Фючърсите се оценяват по цена на сетълмент за фючърса за 30 юни 2016г., обявена от съответния регулиран пазар, на който те се търгуват (Чл. 10а, ал. 1 на Наредба № 9).
- б. Опциите се оценяват по последна цена на сключена с тях сделка за 30 юни 2016 г. при затваряне на регулирания пазар, на който те се търгуват (Чл. 10а, ал. 2 на Наредба № 9).
- в. При невъзможност да се приложи начинът за оценка по подточки а) или б) оценката се извършва по общоприети подходящи методи за оценка, определени в правилата за оценка на активи (Чл. 10а, ал. 3 на Наредба № 9).
- г. Форуърдните валутни договори и договорите за лихвен суап, се оценяват по обявената от контрагента цена на договора за деня, за който се отнася оценката (Чл. 10а, ал. 4 на Наредба № 9);
- д. При невъзможност да се приложи начинът за оценка по подточка г) оценката на форуърдните валутни договори и договорите за лихвен суап се извършва по общоприети подходящи методи за оценка, определени в правилата за оценка на активи (Чл. 10а, ал. 5 на Наредба № 9).

Позоваванията на съответните насоки на МСФО, и по-конкретно към МСФО 13, които трябва да бъдат използвани при изпълнението на гореописаните процедури, са включени в Приложение № 9.2 на настоящото ръководство.

Резултати

- **Докладване на коментари, констатации и препоръки по всяка една от горепосочените процедури, включително анализ на стойността на инвестициите по категории, оценявани по различните методи (използвайте файл R5.1 Investments output report.xlsx, w/s 2 за документиране на тези процедури);**
- **Описание на избора на извадка за целите на тестването по категории финансови инструменти;**
- **Описание на изключенията, установени в резултат от прегледа на методите за оценка на инструментите спрямо изискванията на Наредба № 9;**
- **Коментари относно разумността на допусканията, използвани за оценката, когато не се използва пазарната стойност;**
- **Количествено изразяване на разликите от всякакви изключения.**

4.2.2 Банкови депозити и парични еквиваленти

За **Банкови депозити, парични средства на каса и парични средства по разплащателни сметки (чл. 176, ал.1, т. 5 на КСО)**:

1. банковите депозити - по номиналната им стойност и натрупаната лихва към датата, за която се отнася оценката (Чл. 8, ал. 1 на Наредба № 9);
2. парите на каса - по номинална стойност (Чл. 8, ал. 2 на Наредба № 9);
3. паричните средства по разплащателни сметки - по номинална стойност (Чл. 8, ал. 3 на Наредба № 9);

Оценката на паричните средства и паричните еквиваленти в чуждестранна валута трябва да бъде преизчислена по техния еквивалент в лева на базата на официалния валутен курс на Българска народна банка (БНБ) в сила за деня, за който се отнася оценката (30 юни 2016 г.).

Резултат

- Докладване на коментари, констатации и препоръки по всяка една от горепосочените процедури;
- Описание на избора на извадка за тестване;
- Описание на изключенията, установени в резултат от прегледа на метода за оценка спрямо изискванията на Наредба № 9;
- Количествено изразяване на разликите от всякакви изключения.

4.2.3 Инвестиционни имоти

Наличие и оценка на инвестиционни имоти

НВП трябва да оцени приложението на политиките относно признаването и оценяването на инвестиционните имоти на фонда, за да гарантира съответствието с приложимата уредба.

По-конкретно, трябва да бъдат изпълнени посочените по-долу процедури:

- ▶ Проверка дали след първоначалното им признаване инвестиционните имоти се оценяват по справедлива стойност съгласно изискванията на чл. 10 от Наредба № 9:
 - В този случай оценката не може да бъде възлагана на лице, което:
 - притежават пряко или чрез свързани лица акции в ПОД;
 - е член на управителен или контролен орган на ПОД;
 - е свързано лице с член на управителен или контролен орган на ПОД или с лице, което притежава пряко или чрез свързани лица повече от 5% от акциите на дружеството;
 - е продавач на недвижим имот, член на управителен или контролен орган, съдружник или акционер на продавача, както и свързано лице с продавача, с член на негов управителен или контролен орган, с негов съдружник или акционер;
 - може да бъде повлияно от друга форма на зависимост или конфликт на интереси.
- ▶ Избор на извадка (въз основа на критерии за избор на извадка, разгледани в раздел 1.5.4) за целите на прегледа на удостоверителните документи, свързани със собствеността и оценката.
- ▶ Извършване на оценка във връзка с оценката на избраната извадка – НВП трябва да направи преглед на доклада за оценка, методологията за оценка и оценката във връзка с пазарната стойност, при вземане под внимание на приложимата уредба. Независими оценители с

необходимата правоспособност съгласно Закона за независимите оценители (или служители на НВП, или подизпълнители), следва да направят оценка, за да оценят методологията и допусканията, които са били използвани от независимия оценител.

- ▶ Изпълнение на процедури за аналитичен преглед (напр. идентифициране на големи позиции) в сравнение със салдата към 31.12.2015 г.
- ▶ Когато пенсионният фонд е използвал метод за оценка, НВП трябва да вземе предвид насоките на МСФО за йерархия на справедливата стойност, както и на насоките относно методите за остойностяване и входящите данни (вижте Приложение № 9.2 – раздел 5 – Йерархия на справедлива стойност), за да определи дали използваните методология и входящи данни са уместни.
- ▶ Когато ПФ е използвал метод за остойностяване, НВП трябва да прегледа, освен методологията, както е описано по-горе, също и използваните входящи данни и да даде коментари относно тяхната разумност, като направи сравнение на входящите данни с наличните пазарни данни (вижте Приложение № 9.2 – раздел 3 – Входящи данни при Методите за остойностяване.
- ▶ Проверка дали начинът на съхранение на документите на имотите, удостоверяващи собствеността върху инвестиционните имоти, съответства на действащата нормативна уредба.

Резултат

- Докладване на коментари, констатации и препоръки по всяка една от горепосочените процедури (използвайте файл R5.2 Investment properties output report.xlsx за тяхното документиране);
- Описание на избора на извадка за целите на тестването;
- Описание на изключенията, установени в резултат от прегледа на метода за оценка на инвестиционните имоти спрямо изискванията на Наредба № 9;
- Коментари относно разумността на метода за оценяване и допусканията, използвани за оценката;
- Количествено изразяване на разликите от всякакви изключения, ако е възможно.

4.2.4 Други активи

Сметката с Другите активи обикновено включва следните:

- вземания, свързани с ценни книжа,
- начислени лихвени плащания, невключени в оценката на съответните финансови инструменти, и
- дивиденди.

Трябва да бъдат изпълнени посочените по-долу процедури, до степента, в която тази сметка е съществена съгласно насоките в раздел 1.5.3:

- ▶ Получаване на списък, описващ подробно всички други активи към 30 юни 2016 г.;
- ▶ Изпълнение на процедури за аналитичен преглед (напр. идентифициране на големи позиции) спрямо салдата към 31.12.2015 г.;
- ▶ Избор на извадка по категории други активи (въз основа на критериите за избор на извадка, разгледани в т. 1.5.4) за преглед на поддържащите документи от гледна точка на собственост и оценка;
- ▶ Проверка и оценяване на критериите за признаване на салдата на Други активи.
- ▶ Проверка на оценката на избраните други активи и дали политиките съответстват на изискванията на приложимото законодателство;
- ▶ Проверка дали са налице индикации за обезценка на съответните позиции в съответствие с приложимата уредба.

5. Преглед на инвестициите в свързани лица

Свързаните лица се дефинират съгласно § 1, ал. 2, т. 3 на Допълнителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване. Обхватът на този преглед включва извършването на преглед на процеса на идентифициране на свързаните лица на ПОД, управляващо пенсионния фонд, както и на естеството на взаимоотношенията между дружеството и тези свързани лица, и проверка дали има инвестиции на пенсионния фонд в ценни книжа, емитирани от лица, свързани с ПОД.

Съгласно § 1, ал. 2, т. 3 на Допълнителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване „свързани лица“ са:

1. лицата, едното от които контролира другото лице или негово дъщерно дружество;
2. лицата, чиято дейност се контролира от трето лице;
3. лицата, които съвместно контролират трето лице;
4. съпрузите, роднините по права линия без ограничения, роднините по съребрена линия до четвърта степен включително и роднините по сватовство до трета степен включително;
5. лицата, едното от които притежава пряко и/или чрез контролирано лице 20 или повече от 20 на сто от капитала или от броя на гласовете в общото събрание на друго юридическо лице.

Терминът „лица“ включва физически и юридически лица с правосубектност.

По-долу предоставяме пример, за да илюстрираме приложението на концепцията за свързано лице, както е предвидена в изискванията:

напр. предприятие А участва в капитала на предприятие В с 80%, а предприятие В участва в капитала на предприятие С с 30%; тогава предприятие А е свързано лице с предприятие В и с предприятие С (тъй като косвеното участие на А в капитала на В е 24 % (80 % x 30 % = 24 %); В и С също са свързани лица.

Съгласно § 1, ал. 2, т. 4 на Допълнителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване "Контрол" е налице, когато лице:

- а) притежава, включително чрез дъщерно дружество или по силата на споразумение, сключено с друго лице, над 50 на сто от броя на гласовете в общото събрание на едно дружество или друго юридическо лице, или
- б) може да определя, независимо дали пряко или косвено, повече от половината от членовете на управителния или контролния орган на едно юридическо лице, или
- в) по силата на закон, устройствен акт или споразумение управлява, представлява и/или определя инвестиционната политика на друго лице, или
- г) може по друг начин да упражнява решаващо влияние върху вземането на решения във връзка с дейността на юридическо лице.

Съгласно чл.177, ал. 1, т. 2 във връзка с чл.249, ал. 1 на Кодекса за социално осигуряване, касаещи фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване и доброволните пенсионни фондове, ПОД няма право да инвестира средствата на пенсионния фонд в ценни книжа, издадени от пенсионноосигурителното дружество, което управлява този фонд, или от свързани с него лица.

НВП може да поиска всякаква друга уместна информация, подробни данни или поддържащи документи, въз основа на своята професионална преценка, за да може да достигне до заключение и да остойности количествено потенциалното въздействие от инвестициите в ценни книжа, издадени от свързани лица.

За целите на прегледа, проверителите трябва да изпълнят следните процедури:

- ▶ Получаване на пълен списък на свързаните лица с ПОД към 30 юни 2016 г.;

- ▶ Провеждане на интервю с ръководството относно: пълнотата на списъка на свързаните лица с ПОД, както и идентичността на свързаните лица, естеството на взаимоотношенията между пенсионноосигурителното дружество и тези свързани лица; (за да се разбере процесът, следван от ръководството, относно пълнотата на списъка на свързаните лица, както е посочено по-горе);
- ▶ Провеждане на интервю с ръководството и други лица в ПОД относно въведените контроли, за да се идентифицират и оповестят взаимоотношенията със свързаните лица според приложимата правна уредба за финансово отчитане, вътрешните процеси на оторизация и одобряване на инвестициите;
- ▶ Очаква се НВП да приложи професионална преценка, за да идентифицира всяко друго свързано лице:
 - посредством проверка на наличната информация и документи в хода на процедурите, изпълнявани в течение на периода на преглед;
 - посредством прочит на протоколите от заседанията на общите събрания на акционерите, съвета на директорите и всякакви други комитети или съвети, които имат отношение към управлението на дейността на пенсионния фонд;
 - посредством получаването и прочита на важни договори с трети лица, които могат да имат отношение към инвестициите;
 - посредством преглед на съответната кореспонденция с регулаторния орган;
 - посредством извършване на независимо проучване при използването на публично достъпна информация, например преглед на списъка с участия на ключовия управленски персонал, ръководителите или други съответни лица, имащи отношение към пенсионния фонд и неговата дейност. Тази информация трябва да бъде надлежно проверена за надеждност, като нейните източници трябва да бъдат обяснени;
 - посредством вземане под внимание на законовата забрана за инвестиции в ценни книжа, издадени от свързани лица, и даване на коментари дали това изискване е изпълнено. Това трябва да включва оценка дали списъкът с участия включва някакви ценни книжа, емитирани от собственика на ПОД, което го управлява, или от компании, свързани със собственика;
 - проучването на НВП трябва да вземе под внимание необходимостта да се оценят взаимоотношенията към референтната дата на прегледа (напр. ако са били използвани протоколите от общите събрания на акционерите, НВП трябва да има предвид, че участието в капитала на съответното дружество може да се е променило на по-късен етап и може да не е същото като това на референтната дата).
- ▶ Ако има други значими (вижте раздел 1.5.3) салда със свързани лица, които не се отнасят до инвестициите в ценни книжа, емитирани от свързани лица, обхванати по-горе, трябва да бъдат изпълнени следните процедури:
- ▶ Получаване на разбивка на неуредените салда със свързани лица към 30.6.2016 г. и 31.12.2015 г. (включително всякакви допълнителни свързани лица, идентифицирани като част от горепосочената процедура и анализ на естеството). Разбивката трябва да съдържа възрастов анализ на вземанията/задълженията за ценни книжа, емитирани от лица, свързани с ПОД, с цел да се идентифицират всякакви непроменени салда и активи, и да се прецени, необходим ли е преглед за обезценка;
- ▶ Получаване на подробни данни за гаранциите, получени или предоставени на свързани лица към 30.6.2016 г. и 31 декември 2015 г.;
- ▶ Равнение на неуредените салда в обратната ведомост към съответните дати; получаване на разбиране и преглед на процеса на равнение със свързаните лица на пенсионният фонд към съответните дати, както и проверка на всякакви съществени разлики между отчетените от пенсионния фонд суми и тези, които са били отчетени/потвърдени/равнени от свързаното лице; изискване на писма за потвърждение от всички свързани лица, които са емитенти на ценни книжа, в които пенсионният фонд е инвестирал към 30 юни 2016 г., дали те са свързани с ПОД по смисъла на § 1, ал. 2, т. 3 на Допълнителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване, и сравнение на писмата за потвърждение с информацията, получена от пенсионния фонд. Проверка на всякакви разлики с ПД;
- ▶ За топ 10 неуредени салда със свързани лица към референтната дата, проверка на основните договори или споразумения, и оценка на икономическото основание (или отсъствието на

такова) на сделките, условията по сделките според обясненията на ръководството, и дали сделките са оторизирани и одобрени по надлежния път.

- ▶ Оценка на възстановимостта на салдата със свързани лица при отчитане на тяхната възрастова структура, наличната информация за финансовото състояние на контрагента, друга публична информация, когато има такава;
- ▶ Разглеждане на всякакви последващи събития, имащи отношение към направения анализ, включително прилагането на надзорни мерки или отправянето на препоръки от КФН, последваща продажба на съответния актив, връзка със свързаните лица или всякаква друга уместна информация, както е приложимо. Тези събития трябва да бъдат посочени ясно в доклада.

Резултат:

- **Констатации и препоръки за корективни действия;**
- **Коментари дали се спазват наложените от Кодекса за социално осигуряване ограничения по отношение на инвестициите в свързани лица;**
- **Заключение относно стойността на инвестициите на пенсионните фондове в ценни книжа, емитирани от лица, свързани с ПОД, което го управлява, по смисъла на § 1, ал. 2, т. 3 на Допълнителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване, след прегледа;**

6. Преглед на рисковете на пенсионните фондове

С оглед на обхвата на ПАПФ НВП трябва да идентифицира рисковете във връзка с приложимата нормативна уредба, и рискове, които не са обхванати или не са напълно обхванати от нормативната уредба. За да се оценят тези рискове, трябва да бъдат изпълнени следните процедури:

6.1 Оценка на риска в съответствие с разпоредбите на приложимата нормативна уредба

- ▶ Проверка дали инвестициите на балансовите активи на универсалните и професионалните пенсионни фондове съответстват на количествените ограничения, предвидени в чл. 178 от КСО:

Инвестиционни ограничения, касаещи универсалните и професионалните пенсионни фондове (чл. 178 на КСО)		
No	Инвестиционни ограничения	Инвестиционно ограничение (като % от балансовите активи на ПФ)
1	Ценни книжа, издадени от един емитент, с изключение на ценни книжа, издадени или гарантирани от държави членки на ЕС и държави от ЕИП, техните централни банки, ЕЦБ, ЕИБ и ценни книжа по точка 10 от таблицата	5%
2	Ценни книжа, издадени от един емитент и свързаните с него лица, с изключение на ценни книжа, издадени или гарантирани от държави членки на ЕС и държави от ЕИП, техните централни банки, ЕЦБ, ЕИБ и ценните книжа по точка 10 от таблицата	10 %
3	Дългови ценни книжа, издадени или гарантирани от държави членки на ЕС и държави от ЕИП, и държавите, посочени в Наредба № 29 на КФН, както и от ЕЦБ и ЕИБ	Няма ограничение
4	Акции, приети за търговия на регулиран пазар	20 %
5	Акции на дружество със специална инвестиционна цел, лицензирано по реда на Закона за дружествата със специална инвестиционна цел, както и в права, издадени при увеличаване на капитала на дружеството (чл. 176, ал. 1, т. 3 от КСО)	5 %
6	Общински облигации (чл. 176, ал. 1, т. 4, т. 12, б. а) и т. 13, б. а) от КСО)	15%
7	Банкови депозити	25%
8	Банкови депозити в една банка	5%
9	Ипотечни облигации, приети за търговия на регулиран пазар (чл. 176, ал. 1, т. 6 от КСО)	30 %
10	Инфраструктурни облигации (чл. 176, ал. 1, т. 7 от КСО)	10 %
11	Корпоративни облигации, приети за търговия на регулиран пазар в държава членка на ЕС, държава от ЕИП или държава, посочена в Наредба № 29 на КФН	25 %
12	Обезпечени корпоративни облигации, които ще бъдат приети за търговия на регулиран пазар в срок не по-дълъг от 6 месеца от издаването им (чл. 176, ал. 1, т. 9 от КСО)	5 %
13	Акции и/или дялове, издадени от колективни инвестиционни схеми (чл. 176, ал. 1, т. 10 и 14 от КСО)	15 %
14	Акции и дялове, издадени от колективни инвестиционни схеми, управлявани от същото управляващо дружество	5 %
15	Инвестиционни имоти в държава членка на ЕС или държава от ЕИП	5 %
16	Инвестиции в активи, деноминирани във валута, различна от лев или евро	20 %

- ▶ Проверка дали инвестициите на балансовите активи на доброволните пенсионни фондове отговарят на количествените ограничения по чл. 251 от КСО

Инвестиционни ограничения, касаещи доброволните пенсионни фондове (чл. 251 на КСО)		
№	Инвестиционни ограничения	Инвестиционно ограничение (като % от балансовите активи на ПФ)
1	Ценни книжа, издадени от един емитент, с изключение на ценните книжа по точки 3 и 11 на таблицата	5%
2	Ценни книжа, издадени от един емитент и свързаните с него лица, с изключение на ценните книжа по точки 3 и 11 на таблицата	10 %
3	Дългови ценни книжа, издадени или гарантирани от държави членки на ЕС и държави от ЕИП, и държавите, посочени в Наредба № 29 на КФН, както и от ЕЦБ и ЕИБ	Без ограничение
4	Акции, приети за търговия на регулиран пазар	Без ограничение
5	Акции на дружество със специална инвестиционна цел, лицензирано по реда на Закона за дружествата със специална инвестиционна цел, както и в права, издадени при увеличаване на капитала на дружеството (чл. 176, ал. 1, т. 3 от КСО)	10 %
6	Общински облигации (чл. 176, ал. 1, т. 4, т. 12, б. а) и т. 13, б. а) от КСО)	Без ограничение
7	Банкови депозити	Без ограничение
8	Банкови депозити в една банка	5%
9	Ипотечни облигации, приети за търговия на регулиран пазар (чл. 176, ал. 1, т. 6 от КСО)	Без ограничение
10	Инфраструктурни облигации (чл. 176, ал. 1, т. 7 от КСО)	Без ограничение
11	Корпоративни облигации, приети за търговия на регулиран пазар в държава членка на ЕС, държава от ЕИП или държава, посочена в Наредба № 29 на КФН	Без ограничение
12	Обезпечени корпоративни облигации, които ще бъдат приети за търговия на регулиран пазар в срок не по-дълъг от 6 месеца от издаването им (чл. 176, ал. 1, точка 9 на КСО)	10 %
13	Акции и/или дялове, издадени от колективни инвестиционни схеми (чл. 176, ал. 1, т. 10 и 14 на КСО)	Без ограничение
14	Акции и дялове, издадени от колективни инвестиционни схеми, управлявани от същото управляващо дружество	10 %
15	Инвестиционни имоти в държава членка на ЕС или държава от ЕИП	10 %
16	Инвестиции в един инвестиционен имот	5 %
17	Инвестиции в активи, деноминирани във валута, различна от лев или евро	30 %

- ▶ Проверка и даване на коментари относно контролите, които ПОД е въвел, за да гарантира, че пенсионният фонд отговаря на посочените по-горе ограничения;
- ▶ Извършване на всякакви други процедури, както се счита за уместно, в зависимост от рисковете, идентифицирани от НВП за конкретния пенсионен фонд.

Трябва да се обърне особено внимание на съществените рискове за инвестициите, напр. пазарен риск, лихвен риск и кредитен риск. Вж. насоките, предоставени в раздел 6.2 в този смисъл.

Резултат:

- **Констатации и препоръки за корективни действия;**
- **Коментари дали се спазват наложените от Кодекса за социално осигуряване ограничения по отношение на инвестициите на всеки пенсионен фонд.**

6.2 Рискове, необхванати или не напълно обхванати от нормативната уредба

Основен фокус на настоящия ПАПФ е да прецени оценката на финансовите инвестиции в съответствие със действащата нормативна уредба, но също така и да осигури последователност в приложението. Същевременно, от НВП се изисква да извърши и оценка на съществените инвестиционни (или други) рискове, които може да не са били (изцяло) обхванати в правната рамка. По-детайлните процедури в тази връзка са описани по-долу.

Ролята на РП включва оценка дали е прилагано последователно третиране на принципите за оценяване при различните участващи дружества по отношение на едни и същи/сходни инструменти. В резултат от това:

- от НВП може да бъде поискано да определи корекции в резултат от оценка на (не)активни пазари, включително от гледна точка на честота и обем на сделките; тези корекции може да се отнасят до оценяването по справедлива стойност и използването на методи за оценяване, гарантиращи, че един и същ финансов инструмент няма да бъде обект на различни принципи на оценяване в зависимост от дружеството и/или независимия външен проверител;
- НВП трябва да докладва относно броя на установените несъответстващи оценки и да определи количествено разликата за всеки актив;
- от НВП ще бъде поискано да оцени степента, в която кредитният риск (собствен или риск на контрагента) е бил взет под внимание при оценяването на финансовите инструменти на базата на МСФО 13;
- друг риск, който понастоящем не е обхванат, е ефектът на МСФО 9 върху оценяването на тези инструменти, особено на тези, които ще бъдат обект на изискванията за обезценка на МСФО 9 (финансовите инструменти, притежавани от пенсионните фондове, не се оценяват по амортизационна стойност, но вземанията на пенсионните фондове могат да бъдат предмет на обезценка). От НВП се очаква да предостави коментари и, доколкото е възможно, да изрази количествено ефекта.

За да обхване целите, описани в първия параграф по-горе, НВП трябва да изпълни следните процедури:

- ▶ Анализ на концентрацията на **кредитен риск** на инвестициите на пенсионния фонд. Обобщение на инвестициите на пенсионния фонд от гледна точка на концентрация по емитент (вкл. съответния ISDN), валута (лева, евро, щатски долар), сектор (държавен, обработваща индустрия, строителство, търговия, туризъм, добивна индустрия, финансов, и други) и регион (България, Източна Европа, Азия, Латинска Америка, Западна Европа, САЩ), и даване на коментари относно наличието на концентрация, превишаваща 10% за всяка отделна категория. Обърнете внимание, че прагът от 10% се използва като индикация на базата на определени препратки, направени в МСФО (напр. препратката в МСФО 8: Оперативни сегменти за значителна концентрация на риск; Моля попълнете образец **R5.1 w/s 3** в тази връзка.
- ▶ Проверка на степента на експозиция на **лихвен риск** на инвестициите на пенсионния фонд, основно по отношение на облигациите.
 - Обобщение на инвестициите по категории – с фиксирани лихвени проценти и с променливи лихвени проценти, и коментари относно степента на експозиция на лихвен

риск и процедурите, които пенсионноосигурителното дружество е въвело за намаляването на тези рискове. Моля попълнете образец R5.1. w/s 3 в тази връзка.

- Извършване на анализ на ефекта на промяната с 50 базисни пункта в лихвения процент (при равни други условия) във финансовото състояние и финансовите резултати на ПФ; Моля попълнете образец **R5.1. w/s 4** в тази връзка.
- Описание дали ПОД има политика за хеджиране на лихвения риск и как се изпълнява тя.

- ▶ Проверка на **ликвидния риск** на пенсионния фонд и дали ръководството на пенсионноосигурителното дружество е установило активна политика на дългосрочна синхронизация на активите и пасивите. НВП трябва да провери плановете и стратегиите в дейността на пенсионните фондове, за да гарантират редовното изплащане на пенсиите (напр. прогнози относно броя и сумите, които трябва да бъдат изплащани всяка година, плановете и стратегията за разпореждане с активите с цел финансиране на средствата, които са необходими за изплащането на анюитетите, плановете за покупка на такива анюитети или друга стратегия за гарантиране на необходимия паричен поток). Получаване на анализ на ликвидността, както е описано в МСФО 7.Б11, и моля, попълнете образец **R5.1, w/s 6** в тази връзка.

▶ За **валутния риск**:

- анализ на инструментите по клас активи във валута; Моля, попълнете образец **R5.1 w/s 3**.
- Извършване на анализ на ефекта от промените във всяка валута с 10% (при равни други условия). Моля, попълнете образец **R5.1. w/s 5**;
- опишете дали ПОД има политика за хеджиране на валутния риск и как се изпълнява тя.

- ▶ Оценка въз основа на процедурите, които са били извършени във връзка с оценката на финансовите инструменти, до каква степен избраните за оценката на инструментите политики съответстват на разпоредбите на МСФО 13 относно оценяването по справедлива стойност. На базата на изискванията на МСФО 13, методите за оценка, приложени за оценяването по справедлива стойност, трябва да използват в максимална степен подходящи наблюдаеми входящи данни и в минимална степен ненаблюдаеми входящи данни. Примери за пазари, на които може да има наблюдаеми входящи данни за някои активи и пасиви (напр. финансови инструменти), включват борсови пазари, дилърски пазари, брокерски пазари и пазари, на които има пряка връзка между продавач и купувач. В допълнение към увеличаването на последователността и съпоставимостта при оценяването по справедлива стойност и свързаните с това оповестявания, МСФО установяват йерархия на справедливата стойност, която категоризира на три нива входящите данни за методите за оценка, използвани при определянето на справедливата стойност. Йерархията на справедливата стойност дава най-голям приоритет на котираните цени (некоригирани) на активни пазари за сходни активи или пасиви (входящи данни на Ниво 1) и най-малък приоритет на ненаблюдаемите входящи данни (входящи данни на Ниво 3). МСФО 13 дефинира активния пазар като пазар, на който сделките с актива или пасива се осъществяват с достатъчно честота и обем, така че непрекъснато се предоставя ценова информация. Даване на коментари относно разликите, които са били установени между настоящите политики за оценка на финансовите инструменти и МСФО.

- ▶ При оценка на акции/дялове, издадени от колективни инвестиционни схеми, НВП трябва да вземе предвид препратките в МСФО 13.ВС 238(а), включени в Приложение 9.2 - раздел 6 - Справедлива стойност на инвестициите в инвестиционни дружества, от този наръчник. Като цяло МСФО не определят практически способ за оценяването на справедливата стойност на определени инвестиции в инвестиционни дружества посредством използването на нетна стойност на активите (НСА) или неин еквивалент (за разлика от US GAAP, които определят такъв способ, ако са изпълнени определени условия). Отчетената НСА може бъде отправна точка за определяне на справедливата стойност. Въпреки това, може да се изискват корекции, за да се отразят специфичните характеристики, които пазарните участници биха взели предвид при оценяването на инвестицията. НВП трябва да прецени дали е разумно да се използва НСА,

вземайки предвид методите за оценка и входящите данни, използвани от инвестиционното дружество при определяне на НСА. Това ще помогне да се определи дали оценителските практики на инвестиционното дружество и входящите данни са в съответствие с тези, които ще трябва да се използват от пазарен участник по отношение на капиталовите инструменти на инвестиционното дружество. Също така, НВП трябва да коментира дали очаква корекции на НСА, за да бъдат отразени характеристики, които пазарните участници биха взели предвид при определянето на цената на дяловите инвестиции.

- ▶ Потвърждение въз основа на извършените процедури за оценка на инвестиционните имоти, че избраните политики за оценка на имотите съответстват на разпоредбите на МСС 40 (модела на справедлива стойност) и МСФО 13.
- ▶ За активи, които според НВП не се оценяват в съответствие с МСФО, НВП трябва да извърши оценка, съответстваща на МСФО. НВП трябва да документира използвания метод за оценяване (в това число използваните допускания и тяхната обосновка), както и мотивите, обуславящи избора на конкретния метод. РП ще гарантира последователност и ще сигнализира за всякакви отклонения и трудни казуси на УК.
- ▶ Проверка дали има инвестиции на пенсионния фонд в ценни книжа, емитирани от лица, които могат да не отговарят на дефиницията за свързани лица с пенсионно-осигурителното дружество, съдържаща се в §1 1, ал. 2, т. 3 от Допълнителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване, но могат да отговарят на дефиницията за свързани лица, съдържаща се в МСФО. Съгласно МСС 24 :
Свързано лице е лице или предприятие, което е свързано с предприятието, което изготвя неговия финансов отчет (наричано в МСС 24 "отчитащо се предприятие").
 - (a) лице или близък член на семейството на това лице е свързано с отчитащото се предприятие, ако това лице:
 - i. упражнява контрол или съвместен контрол върху отчитащото се предприятие;
 - ii. оказва значително влияние върху отчитащото се предприятие; или
 - iii. е член на ключовия управленски персонал на отчитащото се предприятие или на компанията майка на отчитащото се предприятие.
 - (b) Предприятието е свързано с отчитащото се предприятие, ако е изпълнено едно от следните условия:
 - i. предприятието и отчитащото се предприятие са членове на една и съща група (което означава, че всяка компания майка, дъщерно предприятие и съ-дъщерно формирование са свързани с останалите).
 - ii. едно предприятие е асоциирано дружество или съвместно предприятие на друго предприятие (или асоциирано дружество или съвместно предприятие на член на група, на която другото предприятие е член).
 - iii. двете предприятия са съвместни предприятия на едно и също трето лице.
 - iv. едното предприятие е съвместно предприятие на трето предприятие и другото предприятие е асоциирано дружество на третото предприятие.
 - v. Предприятието е план за доходи след пенсиониране в полза на служители или на отчитащото се предприятие, или на предприятие, свързано с отчитащото се предприятие. Ако самото отчитащо се предприятие е такъв план, осигуряващите се в него служители също са свързани с отчитащото се предприятие.
 - vi. Предприятието се контролира или се контролира съвместно от лице, посочено в подточка (a).
 - vii. Лице, посочено в подточка (a) (i) упражнява значително влияние върху предприятието или е член на ключовия управленски персонал на предприятието (или на компанията майка на предприятието).

За целите на преценка на инвестициите в ценни книжа, издадени от свързани лица, въз основа на МСС 24, моля вижте дефиницията за „контрол“ в МСС 24/МСФО 10:

МСФО 10 посочва, че инвеститорът контролира предприятието, в което е инвестирано, когато е изложен на или има права върху променливата възвръщаемост от неговото участие в предприятието, в което е инвестирано, и има възможност да окаже въздействие върху тази възвръщаемост посредством своите

правомощия в предприятието, в което е инвестирано [МСФО 10, пар. 5-9]. Инвеститорът, независимо от характера на неговото участие в предприятието (предприятието, в което е инвестирано), определя дали е предприятие майка, като преценява дали контролира предприятието, в което е инвестирано. Инвеститорът контролира предприятието, в което е инвестирано, когато е изложен на или има права върху променливата възвръщаемост от неговото участие в предприятието, в което е инвестирано, и има възможност да окаже въздействие върху тази възвръщаемост посредством своите правомощия в предприятието, в което е инвестирано. Следователно инвеститорът контролира предприятието, в което е инвестирано, ако и само ако инвеститорът притежава всички от следните:

- а) правомощия в предприятието, в което е инвестирано;
- б) излагане на или права върху променливата възвръщаемост от неговото участие в предприятието, в което е инвестирано; както и
- в) възможност да използва своите правомощия в предприятието, в което е инвестирано, за да окаже въздействие върху размера на възвръщаемостта на инвеститора.

Когато преценява дали контролира дадено предприятие, в което е инвестирано, инвеститорът отчита всички факти и обстоятелства. Ако има факти и обстоятелства, сочещи, че има промени в един или повече от трите елемента на контрола, посочени в параграф 7, инвеститорът прави повторна преценка дали контролира предприятието, в което е инвестирано (вж. параграфи Б80—Б85).

Двама или повече инвеститори контролират съвместно дадено предприятие, в което е инвестирано, когато трябва да действат заедно, за да ръководят съответните дейности. В такива случаи, поради факта, че нито един инвеститор не може да ръководи дейностите без сътрудничеството на другите, никой от инвеститорите не контролира самостоятелно предприятието, в което е инвестирано. Всеки инвеститор отчита своето дялово участие в предприятието, в което е инвестирано, в съответствие с приложимите МСФО, като МСФО 11 *Съвместни предприятия*, МСС 28 *Инвестиции в асоциирани предприятия и съвместни предприятия* или МСФО 9 *Финансови инструменти*.

Следващият пример е предоставен за целите на дефинирането на свързаните лица въз основа на МСС 24:

- (а) предприятие А участва в основния капитал на предприятие В с 80% и предприятие В участва в основния капитал на предприятие С с 20%; тогава предприятие А е свързано лице с предприятие В и с предприятие С, В и С също са свързани лица;
- (б) ако предприятие А участва в основния капитал на предприятие В с 60% и предприятие В участва в основния капитал на предприятие С с 15%, но в същото време контролира 20% от гласовете на общото събрание на акционерите (евентуално чрез странично договорно споразумение с друго лице, тогава предприятие А и предприятие С са свързани лица.

Проверете дали биха могли да са налице разлики в установените свързани лица, които могат да произтичат от промените в дефинициите на понятията „свързани лица“ и „контрол“ които влизат в сила от 12 август 2016 г.

"Свързани лица" са:

- а) лицата, едното от които контролира другото лице или негово дъщерно дружество;
- б) лицата, чиято дейност се контролира от трето лице;
- в) лицата, които съвместно контролират трето лице;
- г) съпрузите, роднините по права линия без ограничения, роднините по съребрена линия до четвърта степен включително и роднините по сватовство до трета степен включително;

д) лицата, едното от които притежава пряко и/или чрез контролирано лице/лица 20 или повече от 20 на сто от капитала или от броя на гласовете в общото събрание на другото юридическо лице.

"Контрол" е налице, когато определено физическо или юридическо лице (контролиращият):

а) може да упражнява пряко и/или чрез контролирано лице/лица повече от половината от гласовете в общото събрание на юридическо лице, или

б) може да определя повече от половината от членовете на управителния или контролния орган на юридическо лице и същевременно е акционер или съдружник в това лице, или

в) има право да упражнява решаващо влияние върху юридическо лице по силата на сключен с това лице договор или на неговия учредителен акт или устав, ако това е допустимо съгласно законодателството, приложимо към това юридическо лице, или

г) е акционер или съдружник в дружество, и:

аа) повече от половината от членовете на управителния или контролния орган на това юридическо лице, които са изпълнявали съответните функции през предходната и текущата финансова година и до момента на изготвяне на консолидираните финансови отчети, са определени единствено в резултат на упражняването на неговото право на глас, или

бб) което самостоятелно контролира по силата на договор с други акционери или съдружници в това юридическо лице повече от половината от гласовете в общото събрание на това юридическо лице, или

д) по силата на закон, устройствен акт или споразумение управлява, представлява и/или определя инвестиционната политика на друго лице.

В случаите по букви "а", "б" и "г" към гласовете на контролиращия се прибавят и гласовете на юридическите лица, върху които той упражнява контрол, както и гласовете на лицата, които действат от свое име, но за негова сметка или за сметка на контролирано от него юридическо лице.

В случаите по букви "а", "б" и "г" гласовете на контролиращия се намаляват с гласовете по акциите, държани за сметка на лице, което не е нито контролиращият, нито контролирано от него юридическо лице, както и с гласовете по акциите, които са предмет на залог, ако правата по тях се упражняват по нареждане и в интерес на залогодателя.

В случаите по букви "а" и "г" гласовете на контролиращия се намаляват с гласовете по акциите, притежавани от самото контролирано от него лице чрез лице, което то контролира, или чрез лице, което действа от свое име, но за сметка на контролиращия и на контролираното от него лице.

Терминът „лица“, използван в дефинициите за „свързани лица“ и „контрол“, включва както физически лица, така и юридически лица с правосубектност.

- ▶ Проверка на процедурите, които пенсионноосигурителното дружество е установило за управлението на горепосочените рискове и финансовата уязвимост на пенсионния фонд на тези рискове.
- ▶ Идентифициране на останалите основни рискове (напр. политически риск), които може да не са били идентифицирани от ръководството на пенсионноосигурителното дружество или не са обхванати изцяло от нормативната уредба; Независимият външен проверител трябва да обърне специално внимание върху областите на свързаните лица и оценката на активите, за да идентифицира основните рискове, които не са обхванати от правната рамка.
- ▶ Отправяне на препоръки чрез инкорпориране на всякакви констатации, направени в резултат от подробните процедури, извършени в предходните раздели.

Резултат

- **Заключение относно идентифицираните в тази връзка рискове по отношение на конкретния пенсионен фонд**
- **Коментари по основните рискове и, когато е възможно, прогнозна оценка на ефекта,**

установен за отделния фонд, и отправяне на препоръки за корективни действия и подобрения в нормативната уредба с цел обхващане на тези рискове.

7. Гарантиране на качеството и проследяване на напредъка

РП в координация с УК цели да гарантира хармонизирано приложение на методологията от проверителите, както и сходно третиране на участващите предприятия от съответните проверители посредством:

- Преглед на Работните планове и докладите относно напредъка и осигуряване на своевременна обратна връзка
- Преглед на окончателните доклади и осигуряване на обратна връзка
- Оценка на значението на проблемите, докладвани от проверяващите и предложените корективни мерки
- Даване отговори посредством инструмента Въпроси и отговори

Работен план

В началото на прегледите всеки проверяващ ще предаде на РП работен план, който ще описва:

- работния план, предложен за извършване на прегледа, включително и описание на всякакви отклонения от тази методология;
- времевия график;
- очаквания брой часове, необходими за изпълнението на всеки един етап от прегледа;
- очакваните ограничения;
- изчисляване на съществеността и избрани счетоводни сметки за проверка;
- друга информация, счетена за относима към конкретното предприятие

Моля, вижте образец R1.

Работните планове ще бъдат предадени на РП и УК в срок от 14 дни след началната дата на прегледа на активите. Началната дата на прегледа е датата на издаване на решението на КФН/заместник председателя на КФН, ръководещ управление „Осигурителен надзор“.

Всеки проверител ще участва в подготвителната среща с РП и УК, за да може да представи своето виждане за предложената работа. РП трябва да гарантира съответствие между работните часове и процедурите, които се очаква да бъдат изпълнени от различните проверяващи, и да сигнализира на КФН за всякакви случаи на установени съществени разлики

Доклади за напредъка

По време на ангажимента за ПАПФ проверяващите:

- ще предават два пъти месечно на РП и УК доклад за напредъка на английски език. Той трябва да посочва ясно етапа на изпълнение на работата, съответните констатации и областите на загриженост. Моля, вижте образец R3.
- могат във всеки един момент в хода на прегледа да изготвят допълнително писмо, ако считат че РП и УК трябва да бъдат уведомени за факти и проблемни въпроси, които са или могат да бъдат спешни, или от особен интерес и важност за успешното изпълнение на ангажимента за ПАПФ.
- трябва да бъдат на разположение за обсъждане с РП и УК на междинните резултати в месечни заседания с УК и посредством конферентни разговори.

В случаите, в които липсва информация поради времеви ограничения или тази информация е с лошо качество, проверителят трябва да определи дали могат да бъдат използвани допускания или

приближения при провеждането на необходимите тестове, и да предложи корективни действия на РП и УК.

Доклад на констатациите

Видът доклад, който следва да бъде представен, е предложен формат за ангажменти за извършване на предварително съгласувани процедури (agreed upon procedures) според МСССУ 4400.

Целта на конкретния ангажимент е НВП да изпълнят процедури от одитно естество, описани в методологията, която ще бъде осигурена към доклада относно фактическите констатации. Констатациите ще препащат към финансовата информация за активите и пасивите на пенсионните фондове, както и към нефинансова информация, свързана със съответната нормативна уредба и рисковете на сектора.

В доклада ще се съдържат елементите и изявлението, описани в МСССУ 4400, включително:

- Идентифициране на конкретната финансова или нефинансова информация, по отношение на която са приложени процедурите
- Изявление, че извършените процедури отговарят на тези, договорени с получателя
- Списък на конкретно извършените процедури
- Описание на фактическите констатации на НВП, включително достатъчно подробна информация за установени грешки и изключения

Образец R5 – изисква от проверяващите да включат коментари, заключения, както и преценка на различните констатации, и необходимите количествени оценки.

8. Поверителност

Ръководителят на проекта и НВП са длъжни да пазят в тайна всяка поверителна информация, получена в хода на прегледа. В допълнение, те нямат право да използват в бъдеще получената в хода на прегледа информация, освен ако не е налице правно или професионално задължение да го направят.

Информацията, предоставена от ръководителя на проекта и НВП, ще бъде споделена с наблюдателите в КФН без да се нарушава чл. 24-25 от Закона за Комисията за финансов надзор относно професионалната тайна.

9. Приложение

9.1 Образци

Моля, вижте образци: R1, R2, R3, R4, R5, R5.1, R5.2

9.2 Извадки от МСФО 13

1. Оценяване по справедлива стойност

Настоящият МСФО определя справедливата стойност като цената за продажба на актив или за прехвърляне на пасив при обичайна сделка между пазарни участници към датата на оценяване.

- Б2 Оценяването по справедлива стойност се използва, за да се прецени цената на продажба на актив или прехвърляне на пасив в рамките на обичайна сделка между пазарни участници при актуални към датата на оценяване пазарни условия. За да оцени справедливата стойност предприятието трябва да определи следното:
- (а) конкретния актив или пасив, предмет на оценяване (в съответствие със своята разчетна единица);
 - (б) за нефинансов актив — уместната за оценяването презумпция за остойността (в съответствие с оптималното му използване);
 - (в) основния (или най-изгодния) пазар за този актив или пасив;
 - (г) уместния за оценяването метод (или методи) за остойността, предвид наличието на данни, с помощта на които да се разработят входящи данни, които представляват допусканията на пазарните участници при определянето на цената на дадения актив или пасив и нивото в йерархията на справедливите стойности, на което са категоризирани входящи данните.
- 15 Оценяването по справедлива стойност предполага, че въпросният актив или пасив се разменя в обичайна сделка между пазарните участници за продажба на актива или прехвърляне на пасива към датата на оценяване при актуалните тогава пазарни условия.
- 21 Дори когато няма наблюдаем пазар, който да предостави ценова информация относно продажбата на даден актив или прехвърлянето на даден пасив към датата на оценяване, оценяването по справедлива стойност приема, че сделката се извършва към тази дата от гледна точка на даден участник на пазара, който държи актива или дължи пасива. Тази предполагаема сделка служи за основа за определянето на цената за продажбата на актива или за прехвърлянето на пасива.
- 24 **Справедлива стойност е получената при продажба на актив или платената при прехвърляне на пасив цена при обичайна сделка на основния (или най-изгодния) пазар към датата на оценяване при актуалните тогава пазарни условия (т.е. продажбена цена), независимо дали тази цена е непосредствено достъпна или определена чрез друг метод за остойността.**
- 25 Цената на основния (или най-изгодния) пазар, използвана за оценяване на справедливата стойност на актива или пасива, не се коригира спрямо разходите по сделката. Разходите по сделката се отчитат в съответствие с други МСФО. Тези разходи не са характеристика на даден актив или пасив; а по-скоро са специфични за сделката и се различават в зависимост от начина, по който предприятието сключва сделка за актив или пасив.

Справедлива стойност при първоначалното признаване

- 57 Когато е придобит актив или поет пасив в разменна сделка за този актив или пасив, цената на сделката е платената за придобиването на актива или получената за поемането на пасива

(входна цена). За разлика от това, справедливата стойност на актив или пасив е цената, получена при продажбата на актива или платена при прехвърлянето на пасива (продажбена цена). Предприятията не винаги продават активите на цените им на придобиване. Аналогично, те прехвърлят пасивите не непременно по цените, получени от тях за поемането им.

- 58 В много случаи цената на сделката е равна на справедливата стойност (например такъв може да бъде случаят, когато, на датата на сделката, сделката за закупуване на актив се извършва на пазара, на който активът ще бъде продаден).
- 59 При определянето на това дали справедливата стойност при първоначалното признаване е цената на сделката, предприятието отчита фактори, специфични за сделката, както и за актива или пасива. В Параграф Б4 се описват ситуации, при които цената на сделката би могла да не представлява справедливата стойност на актив или пасив при първоначалното признаване.
- 60 Ако в друг МСФО се изисква или разрешава на предприятието да оцени актив или пасив първоначално по справедлива стойност и ако цената на сделката се различава от справедливата стойност, предприятието признава произтичащата печалба или загуба в печалбата или загубата, освен ако в този МСФО не е посочено друго.
- Б4 При определянето на това дали справедливата стойност при първоначалното признаване е цената на сделката, предприятието отчита фактори, специфични за сделката, както и за актива или пасива. Цената на сделката например може да не представлява справедливата стойност на актив или пасив при първоначалното признаване, ако е изпълнено някое от следните условия:
- а) сделката е между свързани страни, въпреки че цената в сделка между свързани лица може да бъде използвана като входящи данни в оценяването на справедливата стойност, ако предприятието разполага с доказателства, че сделката е сключена при пазарни условия;
 - б) сделката се осъществява по принуда или продавачът е принуден да приеме цената на сделката. Такъв може да бъде случаят, когато продавачът изпитва финансови затруднения;
 - в) разчетната единица, представена от цената на сделката, се различава от отчетната единица за актива или пасива, който се оценява по справедлива стойност. Такъв може да бъде например случаят, ако активът или пасивът, който се оценява по справедлива стойност, е само един от елементите на сделката (например при бизнес комбинация), ако сделката включва имплицитни права и привилегии, които се оценяват отделно в съответствие с друг МСФО, или ако в цената на сделката са включени разходи по сделката;
 - г) пазарът, на който се осъществява сделката, е различен от основния (или най-изгодния) пазар. Тези пазари например могат да се окажат различни, ако предприятието е дилър, който сключва сделки с потребители на пазара на дребно, но основният (или най-изгодният) пазар за сделката по продажба е с други дилъри на дилърския пазар.

2. Методи за остойностяване

- 61 Предприятието използва подходящи според обстоятелствата методи за остойностяване, за които има достатъчно налични данни за оценяване на справедливата стойност, като използва максимално съответните наблюдаеми входящи данни и свежда до минимум използването на ненаблюдаемите.
- 62 Даден метод за остойностяване се използва, за да се прецени цената на продажба на актив или прехвърляне на пасив в рамките на обичайна сделка между пазарни участници при актуални към датата на оценяване пазарни условия. Три широко използвани методи за остойностяване са подходът на пазарните сравнения, подходът на базата на разходите и подходът на базата на доходите. Основните аспекти на тези подходи са обобщени в параграфи Б5—Б11. За оценяването на справедливата стойност предприятието използва методите за остойностяване в съответствие с един или повече от тези подходи.
- 63 В някои случаи е подходящ един-единствен метод (например при остойностяването на актив или пасив въз основа на обявените цени на идентични активи или пасиви на активен пазар). В други случаи са подходящи повече от един метод (например евентуално при остойностяването на единица, генерираща парични потоци). Ако за оценяване на справедливата стойност се използват няколко метода, резултатите (т.е. съответните индикатори на справедливата

стойност), се преценяват с оглед логичността на диапазона от стойности, посочен от тези резултати. Оценяването на справедливата стойност е точката в рамките на този диапазон, която е най-представителна за справедливата стойност при дадените обстоятелства. Методи за остойностяване (параграфи 61-66)

- 64 Ако цената на сделката е справедлива стойност при първоначалното признаване и за оценяването на справедливата стойност през следващите периоди се използва метод за остойностяване, който си служи с ненаблюдаеми входящи данни, методът се моделира така, че при първоначалното признаване резултатът от остойностяването да е равен на цената на сделката. Моделирането гарантира, че методът за остойностяване отразява текущите пазарни условия и помага на предприятието да определи дали е необходимо коригиране на метода (например, възможно е да има характеристика на съответния актив или пасив, която не е обхваната от метода за остойностяване). След първоначалното признаване, когато се измерва справедливата стойност чрез метод или методи за остойностяване, които си служат с ненаблюдаеми входящи данни, предприятието се уверява, че тези методи отразяват наблюдаема пазарна информация (например цената на подобен актив или пасив) към датата на оценяване.

Пазарен подход

- Б5 При подхода на пазарните сравнения се използват цени и друга полезна информация, генерирана от пазарни сделки с идентични или сравними (т.е. подобни) активи, пасиви или група активи и пасиви като например стопанска структура.
- Б6 Методите за остойностяване в съответствие с подхода на пазарните сравнения често използват например пазарни множители, получени от набор от сравними елементи. Множителите могат да се поместват в определени диапазони, като за всеки един сравняван елемент има различен множител. Изборът на подходящия множител в рамките на диапазона изисква да бъдат взети предвид и преценени качествените и количествените фактори, специфични за оценяването.
- Б7 Методите за остойностяване в съответствие с подхода на пазарните сравнения включват матрично ценообразуване. Матричното ценообразуване е математически метод, използван главно за остойностяването за някои видове финансови инструменти, например дългови ценни книжа, при който не се разчита изключително на обявените цени за конкретните ценни книжа, а по-скоро на връзката на ценните книжа с други котиращи ценни книжа, използвани за основа за сравнение.
- Б8 Подходът на базата на разходите отразява актуалната сума, която би се изисквала, за да се замени годността на актива (често наричана текуща възстановителна стойност).
- Б9 От гледна точка на даден пазарен участник продавач, цената, която ще се получи за определен актив, се основава на разходите на пазарен участник купувач за придобиването или построяването на актив заместител със сравнима полезност, коригирани с разходите за моралното му остаряване. Това е така, защото пазарен участник купувач не би платил повече за даден актив от сумата, за която би могъл да замени годността на този актив. Моралното остаряване включва физическо изхабяване, функционално (техническо) остаряване и икономическо (външно) остаряване и за целите на финансовото отчитане (разпределение на историческите разходи) или за данъчни цели (чрез използването на определени срокове на годност) е по-широко понятие от обезценяването. В много случаи към метода на текущата възстановителна стойност се прибъгва при оценяването на справедливата стойност на материални активи, които се използват в комбинация с други активи или с други активи и пасиви.

Подход на базата на доходите

- Б10 Подходът на базата на доходите превръща бъдещи суми (например парични потоци или приходи и разходи) в единна текуща (т.е. сконтирана) сума. При използването му оценката на справедливата стойност отразява текущите пазарни очаквания за тези бъдещи суми.
- Б11 Тези методи за остойностяване включват например следното:
(а) методи за остойностяване на базата на настоящата стойност (виж параграфи Б12—Б30);

(б) модели за ценообразуване на опции, като формулата Блек—Шулс—Мертон или биномен (т.е. решетъчен) модел, които включват методите за остойностяване на базата на настоящата стойност и отразяват както времевата, така и вътрешноприсъщата стойност на дадена опция; както и

(в) методът на допълнителната печалба, отчитана в рамките на повече от един период, използван за оценяване на справедливата стойност на някои нематериални активи.

Методи за остойностяване на базата на настоящата стойност

Б12 В параграфи Б13—Б30 се описва използването на методите за оценяване на справедливата стойност на базата на настоящата стойност. В тези параграфи се излага методът на коригиране чрез сконтиране и на очакваните парични потоци (очаквана настояща стойност). В тях не се изисква нито да се използва само един конкретен метод за остойностяване на базата на настоящата стойност, нито методите за оценяване на справедливата стойност на базата на настоящата стойност да се ограничават само до разглежданите. Конкретният метод за оценяване на справедливата стойност на базата на настоящата стойност зависи от фактите и обстоятелствата, специфични за оценявания актив или пасив (например дали на пазара се наблюдават цени за сравними активи или пасиви), както и от наличието на достатъчно данни.

Компоненти на оценяването на базата на настоящата стойност

Б13 Настоящата стойност (т.е. прилагане на подхода на базата на доходите) е инструмент, използван за свързване на бъдещите суми (например парични потоци или стойности) с настояща стойност при използването на сконтов процент. Оценяването на справедливата стойност на актив или пасив при използването на настоящата стойност обхваща следните елементи от гледна точка на пазарните участници към датата на оценяване:

(а) оценка на бъдещите парични потоци за оценявания актив или пасив;

(б) очаквания относно възможните колебания в стойността и времето на възникване на паричните потоци, представляващи вътрешноприсъщата на тези потоци несигурност;

(в) стойността на парите във времето, представена от ставката върху безрисковите парични активи, чийто падеж или срок съвпадат с периода, обхванат от паричните потоци, и които не пораждаат нито несигурност във времето, нито риск от неизпълнение за притежателя (т.е. безрисков лихвен процент);

(г) цената за понасяне на несигурността, присъща на паричните потоци (т.е. премия за риска);

(д) други фактори, които останалите пазарни участници биха взели предвид при съответните обстоятелства;

(е) за пасив — рискът от неизпълнение на задължение, свързан с пасива, включително собствения кредитен риск на предприятието (т.е. длъжника).

Б14 Дали за целите на признаването и оповестяването даден актив или пасив е самостоятелен актив или пасив, група от активи, група от пасиви или група от активи и пасиви зависи от неговата разчетна единица. Разчетната единица за актив или пасив се определя в съответствие с МСФО, който изисква или позволява оценяването на справедлива стойност, с изключение на предвиденото в настоящия МСФО.

Б15 Оценяването по справедлива стойност предполага, че въпросният актив или пасив се разменя в обичайна сделка между пазарните участници за продажба на актива или прехвърляне на пасива към датата на оценяване при актуалните тогава пазарни условия.

Б16 Оценяването по справедлива стойност предполага, че сделката за продажба на актива или прехвърляне на пасива се извършва:

(а) на основния пазар за този актив или пасив; или

(б) при липсата на основен пазар — на най-изгодния пазар за този актив или пасив.

Б17 Предприятието не е длъжно да предприеме изчерпателно търсене на всички възможни пазари, за да установи основния пазар или при липса на такъв — на най-изгодния пазар, но то взима

- предвид цялата разумно достъпна информация, с която разполага. При отсъствие на доказателства за противното, за основен пазар или при липса на такъв — за най-изгоден пазар се приема този, на който предприятието обичайно би сключило сделка за продажба на актива или за прехвърляне на пасива.
- Б18 Ако за дадения актив или пасив има основен пазар, оценката на справедливата стойност е цената на този пазар (независимо дали тази цена е непосредствено наблюдаема или определена при използването на друг метод за остойностяване), дори ако цената на друг пазар е потенциално по-изгодна към датата на оценяване.
- Б19 Предприятието трябва да има достъп до основния (или най-изгодния) пазар към датата на оценяване. Поради факта, че различни предприятия (и стопански структури в тях) с различна дейност могат да имат достъп до различни пазари, основният (или най-изгодният пазар) на един и същ актив или пасив могат да бъдат различни за различните предприятия (и стопански структури в тях). Следователно основният (или най-изгодният) пазар (и съответно — пазарните участници) се разглеждат от гледна точка на предприятието, което позволява разлики между предприятия с различни дейности.
- Б20 Въпреки че предприятието трябва да може да има достъп до пазара, не е необходимо то да е в състояние да продаде даден актив или да прехвърли даден пасив на датата на оценяването, за да бъде в състояние да оцени справедливата стойност въз основа на цената на този пазар.
- Б21 Дори когато няма наблюдаем пазар, който да предостави ценова информация относно продажбата на даден актив или прехвърлянето на даден пасив към датата на оценяване, оценяването по справедлива стойност приема, че сделката се извършва към тази дата от гледна точка на даден участник на пазара, който държи актива или дължи пасива. Тази предполагаема сделка служи за основа за определянето на цената за продажбата на актива или за прехвърлянето на пасива.
- Б22 Предприятието оценява справедливата стойност на даден актив или пасив въз основа на евентуалните допускания на пазарните участници при определянето на цената на актив или пасив, като се приема, че те действат в своя максимална икономическа изгода.
- Б23 При разработването на тези допускания не е необходимо предприятието да посочи конкретни пазарни участници. Предприятието по-скоро посочва отличителните за пазарните участници характеристики по принцип, като отчита фактори, отнасящи се за всички изброени елементи:
- (а) актив или пасив;
 - (б) основен (или най-изгоден) пазар за този актив или пасив; както и
 - (в) пазарни участници, с които предприятието би сключило сделка на този пазар.
- Б24 Справедлива стойност е получената при продажба на актив или платената при прехвърляне на пасив цена при обичайна сделка на основния (или най-изгодния) пазар към датата на оценяване при актуалните тогава пазарни условия (т.е. цена при излизане), независимо дали тази цена е непосредствено достъпна или определена чрез друг метод за остойностяване.
- Б25 Цената на основния (или най-изгодния) пазар, използвана за оценяване на справедливата стойност на актива или пасива, не се коригира с разходите по сделката. Разходите по сделката се отчитат в съответствие с други МСФО. Тези разходи не са характеристика на даден актив или пасив; а по-скоро са специфични за сделката и се различават в зависимост от начина, по който предприятието сключва сделка за актив или пасив.
- Б26 Разходите по сделката не включват транспортните разходи. Ако дадено местоположение е характеристика на актива (каквото може да бъде случаят например за дадена стока), цената на основния (или най-изгодния) пазар се коригира с разходите, ако има такива, които биха възникнали за транспортирането на актива от неговото местоположение към момента до този пазар.
- Б27 При оценяването на справедливата стойност на нефинансов актив се отчита способността на даден пазарен участник да генерира икономически ползи чрез използване на актива с цел

максимизиране на стойността му или чрез продажбата му на друг пазарен участник, които ще го използва по такъв начин.

- Б28 Използване на нефинансов актив с цел максимизиране на стойността включва използване, което е физически възможно, законово допустимо и финансово осъществимо, както следва:
- (а) физически възможно е това използване, при което се отчитат физическите характеристики на актива, които пазарните участници биха взели предвид при определянето на цената на актива (например местоположението или размера на дадена собственост);
 - (б) законово допустимо е това използване, при което се отчитат всички правни ограничения върху използването на актива, които пазарните участници биха взели предвид при определянето на цената на актива (например подзаконовите актове за зонирание, приложими към дадена собственост);
 - (в) финансово осъществимо е това използване, при което се отчита дали използването на актива, което е физически възможно и законово допустимо, генерира достатъчен доход или парични потоци (като се вземат предвид разходите за преобразуване на актива за това използване), за да се получи възвръщаемост, изисквана от пазарните участници от инвестиция в такъв актив, използван по такъв начин.
- Б29 Използването с цел максимизиране на стойността се определя от гледна точка на пазарните участници, дори ако предприятието възнамерява различна употреба. Текущото използване на даден актив от предприятието обаче се приема за използване с цел максимизиране на стойността, освен ако пазарните или други фактори не показват, че друго използване от страна на пазарните участници би максимизирало стойността на актива.
- Б30 За да защити конкурентното си положение или по други причини, предприятието може да реши да не използва активно или според критериите за максимизирана стойност придобит нефинансов актив. Такъв може да бъде случаят например с придобит нематериален актив, който предприятието планира да използва „защитно“, т.е. като не позволява използването му от други. Независимо от това, предприятието оценява справедливата стойност на нефинансов актив, като приема, че пазарните участници го използват с цел максимизиране на стойността.

3. Входящи данни при методите за остойностяване

Общи принципи

- 67 **При прилаганите за оценяване на справедливата стойност методи за остойностяване се използват максимално съответни наблюдаеми входящи данни и се свежда до минимум използването на ненаблюдаеми входящи данни.**
- 68 Примери за пазари, на които може да се наблюдават входящи данни за някои активи и пасиви (например финансови инструменти) са борсовите, дилърските и брокерските пазари, както и пазарите, на които има пряка връзка между продавач и купувач (вж. параграф Б34).
- 69 Предприятието избира входящи данни в съответствие с характеристиките на актива или пасива, които пазарните участници вземат предвид при сделка с него (вж. параграфи 11 и 12). В някои случаи тези характеристики водят до прилагането на корекция, като премия или сконто (например премия за контрол или сконто за неконтролиращо дялово участие). Оценяването на справедливата стойност обаче не включва премия или сконто, несъвместими с разчетната единица в МСФО, която изисква или позволява оценяването по справедлива стойност (вж. параграфи 13 и 14). При оценяването на справедливата стойност не е позволено отчитането на премия или сконто, които отразяват размера не като характеристика на актив или пасив (например премия за контрол, когато се оценява справедливата стойност на контролиращо дялово участие), а като характеристика на притежаваното от предприятието (по-конкретно — блокажен коефициент, с който се коригира обявената цена на актив или пасив, тъй като обичайният дневен търгуван обем на даден пазар не е достатъчен, за да поеме количеството, държано от предприятието, както е описано в параграф 80). Във всички случаи, ако съществува обявена цена на активен пазар (т.е. входящи данни от 1-во ниво) за даден актив или пасив, при оценяване на справедливата стойност предприятието използва тази цена без корекция, с изключение на посочените в параграф 79 обстоятелства.

Входящи данни на базата на цени „купува“ и „продава“

- 70 Ако актив или пасив, оценен по справедлива стойност, има цена „купува“ и цена „продава“ (например входящи данни от дилърски пазар), за оценяване на справедливата стойност, независимо къде са категоризирани входящите данни в йерархията на справедливите стойности (т.е. ниво 1, 2 или 3; вж. параграфи 72—90), се използва тази цена в спреда „купува — продава“, която е най-представителна за справедливата стойност при дадените обстоятелства. Използването на цени „купува“ за позиции в активи и цени „продава“ за позиции в пасиви е позволено, но не се изисква.
- 71 В настоящия МСФО не се изключва използването на средни спрямо спреда „купува — продава“ пазарни цени или други свързани с ценообразуването възприети практики на пазарните участници като практически целесъобразни за оценяване на справедливата стойност в рамките на спреда „купува — продава“.

Входящи данни при методите за остойностяване (параграфи 67—71)

- Б34 Примери на пазари, при които за някои активи и пасиви има наблюдаеми входящи данни (напр. финансови инструменти), са следните:
- а) *борсови пазари*. На борсовия пазар крайните цени са лесно достъпни и в общи линии представляват справедливата стойност. Пример за такъв пазар е Лондонската фондова борса.
 - б) *дилърски пазари*. На дилърския пазар дилърите имат готовност да търгуват (продават или купуват за собствена сметка), предоставяйки ликвидност и използвайки своя капитал за поддържане на набор търгуеми позиции. Обикновено исканата и предлаганата цена (цената, на която дилърът е склонен да купи, и тази, на която е склонен, съответно, да продаде) е по-достъпна от крайната цена. Извънборсовите пазари (за които цените се обявяват публично) са дилърски пазари. Дилърски пазари съществуват също и за някои други активи и пасиви, включително някои финансови инструменти, стоки и физически активи (например използвано оборудване).
 - в) *брокерски пазари*. На брокерския пазар брокерите се опитват да изравнят цените на купувачите и продавачите, но не търгуват за собствена сметка. С други думи, брокерите не използват собствения си капитал за поддържане на набор търгуеми позиции. Брокерът знае исканата и предлаганата от съответната страна цена, но обикновено нито една от страните не е наясно с ценовите условия на другата. Цените на извършените операции понякога са на разположение. Брокерските пазари включват електронни комуникационни мрежи, които съвместяват нарежданията за покупка и продажба, както и пазари на търговски и жилищни недвижими имоти.
 - г) *пазари, на които има пряка връзка между продавач и купувач*. На пазарите, на които има пряка връзка между продавач и купувач, сделките, както структурирането, така и препродажбите, се договарят независимо без посредник. Публично достъпната информация за тези сделки е малко.

4. Оценяване на справедливата стойност, когато обемът или дейността при даден актив или пасив са намалели значително

- Б37 Справедливата стойност на даден актив или пасив може да бъде повлияна от значително намаляване на обема или дейността при този актив или пасив спрямо обичайната пазарна дейност за тях (или за подобни активи или пасиви). За да се определи дали, въз основа на наличните данни, е имало значително намаляване на обема или дейността при актива или пасива, предприятието оценява значимостта и релевантността на фактори като изброените по-долу:
- (а) има малко на брой скорошни сделки;
 - (б) обявените цени не са определени въз основа на текущата информация;
 - (в) обявените цени варират значително във времето или сред основните пазарни участници (например някои брокерски пазари);

(г) индекси, които преди са били тясно свързани със справедливата стойност на актива или пасива, са видимо несвързани с последните индикации за справедливата стойност на този актив или пасив;

(д) налице е значително увеличаване на имплицитните премии за риск във връзка с ликвидността, показателите за доходността или за резултатността (например равнището на просрочване на задълженията или размера на загубите) за наблюдаваните сделки или обявените цени в сравнение с оценката на предприятието за очакваните парични потоци, като се вземат предвид всички налични пазарни данни относно кредитния риск и другите рискове за резултатността на актива или пасива;

(е) налице е широк спред „купува — продава“ или значително увеличаване на този спред;

(ж) налице е значителен спад в дейността на пазара за нови емисии (т.е. първичния пазар) за актива или пасива, или подобни активи или пасиви, или е налице липса на такъв пазар;

(з) публично достъпната информация е ограничена (например за сделки на пазара, на който има пряка връзка между продавач и купувач).

- Б38 Ако предприятието заключи, че е имало значително намаляване в обема или дейността за даден актив или пасив по отношение на обичайната пазарна дейност при актива или пасива (или при подобни активи или пасиви), е необходим допълнителен анализ на сделките или обявените цени. Намаляването на обема или дейността само по себе си може да не е показател за това, че дадена цена на сделка или обявена цена не отразява справедливата стойност или че сделката на такъв пазар не е обичайна. Въпреки това, ако предприятието определи, че сделката или обявената цена не отразява справедливата стойност (например възможно е да има сделки, които не са обичайни), е необходимо коригиране на сделките или обявените цени, ако предприятието използва тези цени като основа за оценяване на справедливата стойност и тази корекция може да бъде от значение за оценяването на справедливата стойност в цялостния ѝ обхват. Корекции могат да се наложат и при други обстоятелства (например когато цената на подобен актив изисква значително коригиране, за да бъде той съпоставим с актива, който се оценява, или когато цената не е актуална).
- Б39 Настоящият МСФО не определя методика за извършване на значителни корекции в сделките или обявените цени. В параграфи 61—66 и 65—611 се обсъжда използването на методите за оценяване на справедливата стойност. Независимо от използвания метод за остойностяване, предприятието включва подходящи коригиращи механизми за отчитане на риска като премия за риска, представляваща изискваната от пазарните участници сума като компенсация за несигурността, присъща на паричните потоци на даден актив или пасив (вж. параграф Б17). В противен случай оценката не отразява достоверно справедливата стойност. Понякога определянето на подходящата премия за риска може да се окаже трудно. Все пак, степента на трудност сама по себе си не е достатъчно основание, за да се изключи корекция с оглед на риска. Корекцията с оглед на риска отразява обичайна сделка между пазарни участници при актуални към датата на оценяване пазарни условия.
- Б40 Ако е имало значително намаляване на обема или дейността при актива или пасива може да е подходяща промяна в метода за остойностяване или използване на множество методи за остойностяване (напр. използването на подхода на пазарните сравнения и метода на настоящата стойност). При претеглянето на показателите за справедливата стойност, получени в резултат на използването на множество методи за остойностяване, предприятието преценява разумността на интервала, обхващащ оценките на справедливата стойност. Целта е да се определи точката в този интервал, която е най-представителна за справедливата стойност при актуалните пазарни условия. Широк интервал от оценки на справедливата стойност може да бъде указание за необходимостта от допълнителен анализ.
- Б41 Дори когато е налице значително намаляване на обема или дейността при актива или пасива, целта на оценяването по справедлива стойност остава същата. Справедливата стойност е цената, получена за продажбата на актива или платена за прехвърлянето на пасива при обичайна сделка (т.е. не принудителна ликвидация или принудителна продажба) между пазарни участници при актуални към датата на оценяване пазарни условия.

- Б42 Определянето на цената, която участниците на пазара биха били готови да платят в рамките на сделка при актуални към датата на оценяване пазарни условия, ако е налице значително намаляване на обема или дейността при актива или пасива, зависи от фактите и обстоятелствата към датата на оценяване и изисква преценка. При оценяване на справедливата стойност, намерението на предприятието да задържи даден актив или да уреди по някакъв начин даден пасив не е относим фактор, тъй като справедливата стойност е основана на пазарна оценка, а не специфична за предприятието.
- Б45 Когато оценява справедливата стойност на пасив или инструмент на собствения капитал на предприятието, предприятието не добавя отделна хипотеза, както и не коригира други хипотези, свързани с наличието на ограничение, което предотвратява прехвърлянето на елемента. Евентуално ограничение, което не позволява прехвърляне на пасив или на инструмент на собствения капитал на предприятието, се отчита пряко или косвено в останалите хипотези при оценяването на справедливата стойност.
- Б46 На датата на сделката например, както прехвърлящият, така и приемащият пасива са приели договорената цената за пасива, напълно знаейки, че задължението включва ограничение, което предотвратява прехвърлянето му. Поради включеното в договорената цена ограничение, към датата на сделката не се изисква отделна хипотеза или коригиране на съществуваща такава, за да бъде отчетено ограничението за прехвърляне. Аналогично, за да бъде отчетено ограничението за прехвърляне не се изисква отделна хипотеза или коригиране на съществуваща такава и към последващи дати на оценка.
- Б47 Справедливата стойност на финансов пасив с характеристика „при поискване“ (напр. безсрочен депозит) не е по-малка от сумата, платима при поискване, която се сконтира от първата дата, на която може да се поиска изплащане на сумата.

5. Йерархия на справедливата стойност

- 72 С оглед подобряване на съгласуваността и съпоставимостта при оценяването на справедливата стойност и свързаните оповестявания, в настоящия МСФО се определя йерархия на справедливите стойности, която категоризира в три нива (вж. параграфи 76—90) входящите данни, използвани при методите за оценяване на справедливата стойност. Йерархията на справедливите стойности предоставя най-висок ранг на обявените (некоригирани) цени на активните пазари за идентични активи или пасиви (входящи данни от 1-во ниво) и най-нисък — на ненаблюдаемите входящи данни (*входящи данни от 3-то ниво*).

Входящи данни от Ниво 1

- 76 Входящите данни от 1-во ниво са обявените (некоригирани) цени на активните пазари за идентични активи или пасиви, до които предприятието може да има достъп към датата на оценяване.
- 77 Обявената цена на активен пазар осигурява най-надеждното доказателство за справедливата стойност и се използва без корекции за оценяване на справедливата стойност, когато това е възможно, с изключение на уточненията в параграф 79.
- 78 Входящи данни от 1-во ниво са налични за множество финансови активи и пасиви, някои от които могат да бъдат търгувани на няколко активни пазара (например на различни борси). Поради това акцентът при ниво 1 е за определяне:
- (а) на основния пазар или при отсъствие на такъв — на най-изгодния пазар за дадения актив или пасив; както и
 - (б) на това дали предприятието може да сключи сделка за дадения актив или пасив на цената на този пазар към датата на оценяване.
- 79 Предприятието не прави корекция на входящите данни от 1-во ниво, освен при следните обстоятелства:
- (а) когато предприятието притежава голям брой сходни (но не идентични) активи или пасиви (например дългови ценни книжа), които са оценени по справедлива стойност и когато за

всеки отделен актив или пасив е налице, но не е лесно достъпна, обявена цена на активен пазар (т.е. предвид големия брой сходни активи или пасиви, притежавани от предприятието, би било трудно да се получи ценова информация за всеки отделен актив или пасив към датата на оценяване). В този случай, като практически целесъобразно, предприятието може да оцени справедливата стойност чрез алтернативен метод на ценообразуване, при който не се разчита изключително на обявените цени (например ценообразуваща матрица). Използването на алтернативен ценообразуващ метод обаче води до оценка на справедливата стойност, категоризирана на по-ниско ниво в йерархията на справедливите стойности;

- (b) когато обявената цена на активен пазар не представлява справедливата стойност към датата на оценяване. Такъв би могъл да бъде случаят, ако например след приключването на даден пазарен ден, но преди датата на оценяване, се случат важни събития (например сделки на пазара, на който има пряка връзка между продавач и купувач, сделки на брокерския пазар или съобщения). Предприятието създава и последователно прилага политика на установяване на събитията, които биха могли да повлияят на оценяването на справедливата стойност. Въпреки това, ако обявената цена се коригира, за да се отчете постъпилата нова информация, корекцията води до оценка на справедливата стойност, категоризирана на по-ниско ниво от йерархията на справедливите стойности;
- (c) когато справедливата стойност на даден пасив или инструмент на собствения капитал на предприятието се оценява въз основа на цената за идентичен елемент, търгуван като актив на активен пазар, и тази цена трябва да бъде коригирана, за да бъдат отчетени специфичните за елемента или актива фактори (вж. параграф 39). Ако не се изисква корекция на обявената цена на актива, резултатът е оценка на справедливата стойност, категоризирана на ниво 1 от йерархията на справедливите стойности. Въпреки това, всякакво коригиране на обявената цена на актива води до категоризиране на оценката на справедливата стойност на по-ниско ниво от йерархията на справедливите стойности.

80 Ако предприятието има позиция в един актив или пасив (включително позиция, състояща се от голям брой идентични активи или пасиви като например финансови инструменти) и активът или пасивът се търгува на активен пазар, справедливата стойност на дадения актив или пасив се оценява на ниво 1 като продукт на обявената цена за отделния актив или пасив и количеството, държано от предприятието. Такъв е случаят дори ако обичайният ежедневен търгуван обем на пазара не е достатъчен, за да поеме държаното количество, и ако нареждането за закриване на позицията в рамките на една операция може да повлияе на обявената цена.

Входящи данни от Ниво 2

81 Входящите данни от 2-ро ниво са тези входящи данни за даден актив или пасив, различни от включените в ниво 1 обявени цени, които могат да бъдат наблюдавани пряко или косвено.

82 Ако даден актив или пасив има определен (договорен) срок, входящите данни от 2-ро ниво трябва да може да бъде наблюдавана по същество за пълния срок на актива или пасива. Входящите данни от 2-ро ниво включват следното:

- а) обявени цени на подобни активи или пасиви на активни пазари;
- б) обявени цени на идентични или подобни активи или пасиви на пазари, които не са активни;
- в) входящи данни, различни от обявените цени, които могат да се наблюдават за актива или пасива, например:
 - (i) лихвени проценти и криви на доходност, наблюдаеми на обичайно обявявани интервали;
 - (ii) предполагаеми колебания; както и
 - (iii) кредитни спредове;
- г) пазарно потвърдени входящи данни.

Входящи данни от Ниво 3

- 86 Входящите данни от 3-то ниво са ненаблюдаеми входящи данни за даден актив или пасив.
- 87 Ненаблюдаемите входящи данни се използват за оценяване на справедливата стойност дотолкова, доколкото релевантни наблюдаеми входящи данни не са на разположение, като по този начин се позволява оценяването при ситуации, при които е налице малка, ако изобщо има някаква, активност на пазара за актива или пасива към датата на оценяване. Въпреки това целта на оценяване на справедливата стойност остава неизменна, т.е. продажбената цена към датата на оценяване от гледна точка на даден пазарен участник, който държи актива или дължи пасива. Ненаблюдаемите входящи данни отразяват следователно допусканията, с които пазарните участници биха си служили при ценообразуването на актив или пасив, включително допускания за риска.
- 88 Свързаните с риска допускания включват вътрешноприсъщия риск както на даден метод за оценяване на справедливата стойност (например модел на ценообразуване), така и на входящите данни при метода за остойностяване. Оценка, която не включва корекция за риска, не би представлявала оценка на справедливата стойност, ако пазарните участници биха включили такава оценка при определянето на цената на даден актив или пасив. При наличието например на значителна неопределеност при оценяването (например ако е налице значително намаление в обема или степента на активност в сравнение с обичайната пазарна активност за съответния актив или пасив или за сходни активи или пасиви и предприятието е определило, че цената на сделката или обявената цена не представлява справедливата стойност, както е описано в параграфи Б37—Б47) би било необходимо да се включи корекция за риска.
- 89 Предприятието разработва ненаблюдаемите входящи данни въз основа на най-добрата налична информация при съответните обстоятелства, която може да включва собствени данни на предприятието. При разработването на ненаблюдаемите входящи данни предприятието може да започне със своите собствени данни, но трябва да ги коригира, ако съществува обичайно достъпна информация за това, че останалите пазарни участници използват други данни или е налице специфичен за предприятието елемент, който не е достъпен за тях (например специфично за предприятието полезно взаимодействие). Предприятието не е длъжно да полага прекомерни усилия, за да получи информация за допусканията на пазарните участници. Въпреки това, то отчита цялата обичайно достъпна информация във връзка с тези допускания. Ненаблюдаемите входящи данни, разработени по гореописания начин, се приемат за допускания на пазарните участници и удовлетворяват целта на оценяването по справедлива стойност.

Използване на обявени цени, предоставяни от трети страни

- Б45 Настоящият МСФО не изключва използването на обявени цени, предоставени от трети страни, като например от служби по ценообразуване или посредници, ако предприятието е определило, че тези обявени цени са определени в съответствие с настоящия МСФО.
- Б46 Ако е имало значително намаляване на обема или дейността при даден актив или пасив, предприятието оценява дали обявените цени, предоставени от трети страни, са определени с помощта на актуална информация, която отразява обичайни сделки, или на метод за остойностяване, който отразява допусканията на пазарните участници (включително допускания относно риска). При претеглянето на обявена цена като входящи данни при оценяването на справедливата стойност, предприятието определя по-малка тежест (в сравнение с останалите показатели на справедливата стойност, които представляват резултат от сделка) на котировките, които не отразяват резултат от сделка.
- Б47 Освен това, при претеглянето на наличните данни се отчита естеството на котировката (например дали е примерна цена или обвързваща оферта), като по-голяма тежест се определя на котировките, предоставени от трети страни, които представляват обвързващи оферти.

6. Справедлива стойност на инвестиции в инвестиционни дружества

03238 Съществуват различни счетоводни изисквания в МСФО и в ОПСП на САЩ по отношение на оценяването на справедливата стойност на инвестиции в инвестиционни дружества. Тема 946 Финансови услуги—инвестиционни дружества в ОПСП на САЩ изисква инвестиционното дружество да признава основните си инвестиции по справедлива стойност към всеки отчетен период. Тема 820 предоставя практически целесъобразен способ, който разрешава на предприятие с инвестиция в инвестиционно дружество да използва като оценка на справедливата стойност при определени обстоятелства отчетената стойност на нетните активи без корекция. МСФО 10 Консолидирани финансови отчети изисква инвестиционното дружество да консолидира контролираните от него основни инвестиции. Поради това, че МСФО не съдържат счетоводни изисквания, които да са специфични за инвестиционните дружества, СМСС реши, че ще бъде трудно да се установи кога би могъл да бъде прилаган такъв практически целесъобразен способ, като се имат предвид различните практики за изчисляване на стойността на нетните активи в различните юрисдикции по света. Така например, инвестиционните дружества може да се отчитат в съответствие с национални Общоприети счетоводни принципи, които може да съдържат изисквания за признаване и оценяване, различаващи се от тези в МСФО (например, основните инвестиции може да не се оценяват по справедлива стойност или може да се оценяват по справедлива стойност в съответствие с национални Общоприети счетоводни принципи, а не с МСФО). Двата съвета правят преглед на счетоводното отчитане на инвестиционните дружества като част от отделен проект.

През месец октомври 2012 г. Съветът публикува *Инвестиционни предприятия (Изменения на МСФО 10, МСФО 12 и МСС 27)*, който изисква от инвестиционните предприятия, както са дефинирани в МСФО 10 *Консолидирани финансови отчет*, да оценяват своите инвестиции в дъщерни дружества, различни от тези предоставящи услуги или извършващи дейности, свързани с инвестиции, по справедлива стойност през печалбата или загубата. По време на повторното обсъждане на проект *Инвестиционни предприятия*, Съветът разгледа практическата целесъобразност на определянето на нетна стойност на активите. Съветът обаче взе решение срещу това, тъй като в различните юрисдикции се прилагат различни методи за изчисление и е извън обхвата на проект *Инвестиционни предприятия* да предоставя насоки относно оценяването по справедлива стойност на инвестициите в инвестиционни предприятия.